

Анализа финансијског положаја и успјешности привредних друштава из пољопривредног и прехранбеног сектора

Тамара Стојановић

Сажетак: *Анализа финансијског и приносног положаја предузећа обично се заснива на временској и просторној компарацији. Под финансијским положајем подразумијева се стање и однос између имовине, обавеза и капитала одређеног предузећа који су саставни дио биланса стања. На основу података из ових извјештаја добијају се основни показатељи финансијског положаја, као што су: ликвидност (убрзана и текућа), финансијска стабилност, задуженост, степен покрића камата и солвентност. Финансијска успјешност може се мјерити на основу података исказаних у билансу успјеха, а путем показатеља као што су приходи и резултати, те показатељи профитабилности. У сврху анализе финансијског и приносног положаја предузећа из пољопривредног и прехранбеног сектора Републике Српске коришћени су биланси стања и биланси успјеха привредних друштава која су била регистрована као правна лица у периоду 2014–2018. године, а анализом је обухваћено у*

Цитирање: Стојановић Т (2024) Анализа финансијског положаја и успјешности привредних друштава из пољопривредног и прехранбеног сектора. У: Остојић А, Вашко Ж, Пржуљ Н (уредници) Агроекономски аспекти одрживог развоја пољопривреде. Академија наука и умјетности Републике Српске, Бања Лука, Монографија LVIII: 175–218

Cite as: Stojanović T (2024) The analysis of financial position and profitability of agricultural and food manufacturing companies. In: Ostojić A., Vaško Ž, Pržulj N (eds) Agro-economic aspects of sustainable agricultural development. Academy of Sciences and Arts of Republika Srpska, Banja Luka, Monograph LVIII: 175–218

просјеку 615 привредних друштава (330 из сектора пољопривреде и 285 из прехранбеног сектора). Иако међу пољопривредним друштвима постоје она која имају јако добар финансијски положај, уколико се читав сектор посматра у цјелини, очигледно је да већина пољопривредних произвођача има финансијски положај на граници између прихватљивог и лошег (просјечна убрзана ликвидност је 0,5, финансијска стабилност преко 1,0, задуженост око 70%, а солвентност свега 1,4). Ово потврђују и показатељи профитабилности на основу којих се закључује да је сектор пољопривреде у цјелини неуспјешан са аспекта увећања вриједности укупне имовине (ROA је 0% током читавог периода), али је способност увећања властитог капитала нешто боља (ROE се кретао 2–5%), што може указивати и на то да је властити капитал код великог броја пољопривредних друштава на изразито ниском нивоу. Слична је ситуација и са прехранбеном индустријом, када је ријеч о њеном финансијском положају – већина друштава има финансијски положај на граници између прихватљивог и лошег (просјечна убрзана ликвидност је 0,6, финансијска стабилност око 0,8, задуженост око 70%, а солвентност свега 1,5). Међутим, показатељи профитабилности ових друштава знатно су бољи. Принос на укупну имовину прехранбених произвођача кретао се у просјеку 1–3%, а принос на укупан капитал био је 7–11%. Међутим, разлике међу појединим друштвима су велике, тако да поједина предузећа имају изузетно добре показатеље финансијског и приносног положаја, док за већину друштава то ипак није случај.

Кључне ријечи: Финансијски положај, успјешност, резултати, пољопривредни сектор, прехранбена индустрија

3.1. Увод

Нема сумње да је значајан утицај пољопривредне дјелатности на читаву привреду и развој Републике Српске. Тај значај евидентан је када се узму у обзир: учешће пољопривреде у укупном бруто друштвеном производу и бруто друштвеној вриједности, број запослених у овој дјелатности, као и чињеница да она обезбјеђује храну и остале пољопривредне производе за становништво. Осим тога, не треба потцијенити ни улогу пољопривреде као извора сировина за развој прехранбене индустрије у Републици Српској. Све ово не би било могуће да нема привредних друштава, предузећа и задруга, која се баве производњом и прерадом пољопривредних производа, а чија је одрживост кључна за остваривање мисије читаве дјелатности. Према FAO

организацији (1989), одржива пољопривреда састоји се од пет основних карактеристика: (1) она штеди природне ресурсе, (2) не деградира животну средину, (3) одговарајућа је у технолошком смислу, (4) *економски је одржива* и (5) друштвено прихватљива. С обзиром да *економска одрживост* подразумијева стварање веће вриједности од оне која је уложена у производни процес, тј. остваривање економских користи у виду зараде, профитабилност пољопривредних и прехрамбених друштава је дефинитивно један од фактора који утичу на њихову одрживост. Такође, одрживост подразумијева и одговарајући финансијски положај (тј. ликвидност, солвентност и финансијску стабилност), тако да су управо финансијски положај и профитабилност привредних друштава предмет наше анализе.

Анализа финансијског и приносног положаја предузећа обично се заснива на временској и просторној компарацији (Rodić et al. 2011). Временска компарација, односно поређење резултата остварених у различитим временским периодима, указује на трендове и кретања у развоју и остваривању пословних резултата (профита). Осим тога, овај вид анализе омогућава идентификовање тренутка када су се десили неповољни догађаји и њихови узроци, те показује на који начин је то утицало на успјешност пословања у наредном периоду. Просторна компарација користи се за оцјену положаја неког предузећа међу конкурентима, али је за потребе наше анализе она коришћена за поређење успјешности међу појединим подсекторима, као и идентификацију екстрема унутар сваког од њих. Када се бира репер за поређење, постоје двије могућности: (1) користити најбоље предузеће у сектору/подсектору, или (2) користити секторске/подсекторске просјеке. Наша анализа заснива се на секторским, односно подсекторским просјецима.

Резултати пословања привредних друштава (предузећа и задруга) анализирани су на бази података из њихових књиговодствених евиденција, односно података које су исказали у својим билансима стања и билансима успјеха (тзв. завршним рачунима). Нажалост, велики број пољопривредних газдинстава, који нема статус привредног друштва, не води књиговодствене евиденције и њихов пословни резултат остаје непознаница. Пољопривредна газдинства нису у обавези да воде књиговодствене евиденције, а у земљама ЕУ њихово пословање и пословни резултати прате се анализом финансијских резултата узорка пољопривредних газдинстава путем тзв. FADN система (енгл. *Farm Accountancy Data Network*), који Република Српска нема, а чије успостављање је једна од обавеза на путу према ЕУ.

3.2. Приступ анализи финансијског и приносног положаја

Под финансијским положајем обично се подразумеје стање и однос између имовине, обавеза и капитала одређеног предузећа. Према Међународним рачуноводственим стандардима, елементи који су у директном односу са мјерењем финансијског положаја су имовина, обавезе и главница (капитал). Сви ови елементи су саставни дио извјештаја који се назива биланс стања. Управо из тог разлога, биланс стања представља основни финансијски извјештај који приказује финансијски положај предузећа и служи као подлога за оцјену сигурности пословања. У сврху анализе финансијског положаја предузећа из пољопривредног и прехрамбеног сектора Републике Српске коришћени су биланси стања привредних друштава која су била регистрована као правна лица у периоду 2014–2018. године.

Финансијски положај предузећа може бити добар, прихватљив и лош, што зависи од стања краткорочне и дугорочне финансијске равнотеже, задужености, солвентности, одржавања реалне вриједности сопственог капитала и репродукционе способности (Јакшић et al. 2011). Будући да је финансијски положај одређен већим бројем фактора, који у реалном животу могу да буду и контрадикторни – један добар, други лош – коначна оцјена финансијског положаја може бити отежана.

У оквиру анализе финансијског положаја, посматрана су три елемента:

1. *Финансијска равнотежа*. *Краткорочна финансијска равнотежа* утврђује се односом ликвидних и краткорочно везаних средстава, с једне, и краткорочних обавеза, са друге стране. Краткорочна финансијска равнотежа постоји ако су ликвидна средства и краткорочно везана средства једнака краткорочним изворима финансирања, односно ако је њихов однос 1 : 1, што одговара правилу финансирања 1 : 1 (acid test). *Дугорочна финансијска равнотежа* утврђена је путем коефицијента финансијске стабилности, који представља однос између дугорочно везане имовине¹ и капитала увећаног за дугорочна резервисања и дугорочне обавезе. Захтјев је да коефицијент финансијске стабилности буде један или мање.
2. *Задуженост* се оцјењује преко структуре пасиве биланса стања (извора) посматране са становишта власништва. Ова структура утиче на

¹ Код предузећа која имају сезонске залихе, дугорочна финансијска равнотежа ће постојати уколико су дугорочни извори финансирања једнаки сталној имовини, увећани за сталне залихе и за сезонске залихе када су оне највише (Микеревић 2009). Имајући у виду немогућност идентификовања висине ових залиха из званичних биланса стања, за потребе анализе је претпостављено да се укупне залихе на дан биланса стања требају покрити дугорочним изворима финансирања како би била обезбијеђена дугорочна финансијска равнотежа.

сигурност, рентабилност и аутономију дужника. Теорија познаје различите приступе у одговору на питање која је структура пасиве, са становишта власништва, прихватљива за предузеће. Већи износ сопственог капитала је неопходан у условима високог органског састава средстава (већа основна од обртних средстава), високе инфлације, те околности недовољне расположивости кредитних извора финансирања и/или високих каматних стопа, што је случај са сектором пољопривреде. У нашој анализи мјерили смо задуженост путем *показатеља задужености*, који почива на односу укупних обавеза и укупних извора, тј. средстава, те *степенa покрића камата* који се рачуна као однос пословне добити и трошкова камата.

3. *Солвентност*. За разлику од ликвидности, као способности измиривања обавеза о роковима доспијећа, солвентност означава способност предузећа да плати све обавезе (дугове), не у року њиховог доспијећа за плаћање, већ кад-тад, макар из стечајне, односно ликвидационе масе. Солвентност се мјери односом пословне имовине (активе без губитка преко капитала, ако га има) и укупних дугова. Нема правила колики тај однос треба да буде да би се предузеће сматрало солвентним. Будући да је у случају стечаја, па и ликвидације, најчешће немогуће уновчити пословну имовину у висини књиговодствене вриједности већ у нижем износу, солвентност је утолико прихватљивија што је однос пословне имовине и укупних дугова више удаљен од један.

Финансијска успјешност може се мјерити путем бројних показатеља, као што су: (1) *показатељи структуре укупних прихода и њиховог распореда* (учешће пословних и непословних прихода у укупним приходима; покриће пословних, финансијских и осталих расхода укупним приходима и учешће нето добити у укупним приходима), (2) *анализа прихода и резултата* (пословни приходи, финансијски приходи, непословни приходи, добит прије опорезивања, нето добит), и (3) *показатељи профитабилности* (принос на укупну имовину – ROA, принос на властити капитал – ROE и принос на инвестирани капитал – ROIC) (Stojanović 2019).

С обзиром на то да су приходи, расходи и резултати (као разлика између различитих категорија прихода и расхода) елементи биланса успјеха, анализа приносног положаја пољопривредних и прехрамбених предузећа и задруга рађена је на основу расположивих биланса успјеха за период 2014–2018. године. Анализа се заснивала на посматрању прихода, показатеља профитабилности у виду приноса на укупну имовину² (ROA), приноса на

² Мјери се односом пословне добити и укупне активе.

властити капитал³ (ROE) и стопе добити⁴. Принос на инвестирани капитал није узет у обзир, јер је једна ранија анализа приносног положаја трију главних подсектора пољопривреде показала да је он скоро непостојећи за већину привредних друштава (Stojanović 2019).

3.3. Анализа финансијског и приносног положаја привредних друштава у сектору пољопривреде

На нашем подручју, па и у окружењу, било је веома мало анализа финансијског положаја и успјешности пољопривредних предузећа и задруга. Вашко и сарадници (2016) анализирали су приходе, трошкове и пословне резултате пољопривредних предузећа у Републици Српској за период 2007–2014. године. Поред тога, постоји и компаративна анализа финансијског положаја пољопривредних произвођача по подсекторима за период 2010–2012. (Stojanović i Stojanović 2015; Stojanović 2016). Резултати ове анализе показали су да је финансијски положај за већину предузећа на граници између прихватљивог и лошег, што се могло закључити на основу тога што: 2/3 укупног броја посматраних предузећа није имао испуњен услов краткорочне и дугорочне финансијске равнотеже (ликвидности), код 63% предузећа структура извора финансирања била је помјерена ка туђим изворима, а 66% од укупног броја предузећа није било солвентна са аспекта банкарског сектора.

Исти аутор радио је и компаративну анализу показатеља успјешности пословања трију највећих група пољопривредних произвођача (биљних, сточарских и мјешовитих пољопривредних произвођача) за период 2010–2015. године (Stojanović 2019). Ова анализа заснивала се на структури укупних прихода, њиховој расподјели, те показатељима профитабилности као што су ROA, ROE и ROIC. Резултати ове анализе показали су да је профитабилност свих анализираних произвођача генерално на ниском нивоу, а посебно код сточара. Тај неповољан приносни положај евидентан је, како посматрањем учешћа нето добити у укупним приходима тако и анализом показатеља профитабилности, који су на изузетно ниском нивоу током шестогодишњег периода. Боље показатеље имали су мјешовити пољопривредни произвођачи, и то је нешто што би требало испитати детаљније, како би се евентуално идентификовала рјешења за побољшање профитабилности осталих подсектора.

³ Мјери се односом нето добити и укупног властитог капитала.

⁴ Мјери се односом нето добити и укупних прихода.

Велики проблем са којим се суочавамо када желимо да направимо једну опсежну финансијску анализу јесте доступност расположивих података, нарочито оних који имају вишегодишњи континуитет. Један од ријетких извора таквих података је Агенција за посредничке и информатичке услуге (АПИФ), којој сва правна лица, па тако и она која се баве пољопривредном производњом, подносе годишње финансијске извјештаје (тзв. завршне рачуне). Приликом анализе ових података уочена је одређена недоследност, прије свега због недостатка другог извора, али су подаци ипак обрађени.

У недостатку другог извора података, број привредних друштава која су регистрована у АПИФ-овој бази и која су, приликом регистрације дјелатности, класификована у дјелатност пољопривреда, у наставку се узима као референтан показатељ њиховог броја (иако је могуће да има још правних лица која постоје, а из различитих разлога нису предала такве извјештаје за поједине године, или шифра дјелатности, која им је додијељена приликом регистрације, више не одговара њиховој претежној дјелатности).

3.3.1. Број пољопривредних друштава и њихова структура

Према властитој обради података добијених на упит од АПИФ-а, број правних лица регистрованих за неку пољопривредну дјелатност у Републици Српској кретао се између 318 и 337, по годинама како је то приказано у Таб. 3.1.

Таб. 3.1. Број правних лица у сектору пољопривреде у РС (2014–2018)⁵
Table 3.1. Number of legal entities in the agricultural sector in RS (2014–2018)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
1. АД	17	16	16	14	14
2. Доо	207	213	227	209	217
3. Задруге	101	85	89	104	104
4. Остало	2	4	4	2	2
Укупно	327	318	336	329	337

Број акционарских друштава има тренд смањења, а с обзиром на то да међу њима има и оних која су у стечају, у будућем периоду може се очекивати да се

⁵ Властита обрада података добијених на упит од АПИФ-а. Подаци о броју правних лица у сектору пољопривреде базирају се на броју завршних рачуна предатих Агенцији за посредничке, информатичке и финансијске услуге за одговарајућу годину и он може да се разликује од броја пословних субјеката регистрованих у привредним судовима који се налазе у Регистру привредних субјеката.

настави исти тренд. Разлог су углавном ликвидација и стечај некадашњих државних комбината, који су током транзиције добили организациони облик АД (са потпуним или већинским државним власништвом), а има и АД са приватним власништвом, која су њихови власници ликвидирали или пререгистровали у друштва са ограниченом одговорношћу. Ситуација у Републици Српској слична је оној у окружењу, гдје су велики пољопривредни комбинати систематски потискивани и уништавани, а да се није довољно учинило на стварању нових, виталнијих и тржишно прилагођенијих привредних субјеката у приватном власништву, нових модерних акционарских друштава или задруга које би преузеле улогу дотадашњих друштвених посједа (Томић et al. 2013). Наша анализа показала је да су управо ова друштва највећи губиташи и кривци за лоше показатеље читавих подсектора.

Због начина управљања и неких других обавеза, форма акционарског друштва показала се непрактичном за оснивање нових фирми од стране једног или више инвеститора, па се таква предузећа најчешће региструју као друштва са ограниченом одговорношћу. Оваква друштва чине око 65% укупног броја правних лица која се баве пољопривредом. Њихов број посљедњих година креће се око броја 215.

Број пољопривредних задруга које су предавале завршне рачуне у просјеку је био 97 и оне су чиниле 29% привредних друштава обухваћених овом анализом.

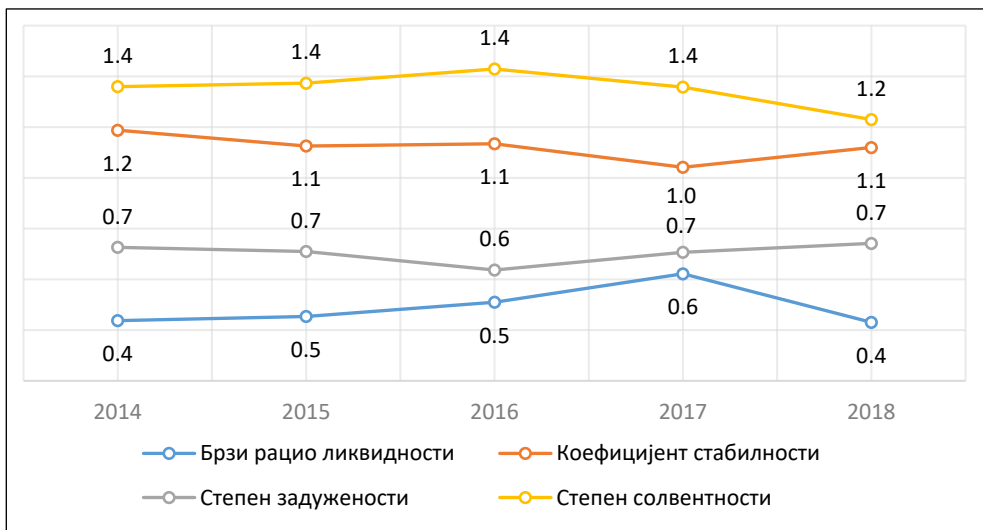
Међу осталим правним лицима су јавна предузећа, услужне ветеринарске установе и слично, а њихов број је занемарљив.

Чињеница је да се број правних лица у пољопривреди Републике Српске у анализираном периоду од пет година повећао за десет, али он није био линеаран, и док су нека друштва нестајала, друга су се појављивала по први пут. С обзиром на то да се укупан број привредних друштава повећао само за 3% у односу на базу 2014. годину, може се рећи да сектор пољопривреде у том периоду није био атрактиван за домаће и стране инвеститоре.

Гледано секторски, у периоду 2014–2018. године највеће повећање десило се у дјелатностима: мјешовите пољопривредне производње, производње воћа и узгоја перади. Са друге стране, број привредних друштава смањен је у дјелатностима: гајења житарица (осим риже), махунарки и сјемења уљарица, гајења садног материјала и украсних биљака и узгоја крава за производњу млијека. Током наведеног периода дошло је и до појаве неких нових дјелатности, као што су: гајење текстилних биљака, тропског воћа и плодова уљарица.

3.3.2. Показатељи финансијског положаја за читав сектор пољопривреде

Иако међу пољопривредним друштвима постоје она која имају јако добар финансијски положај, уколико се читав сектор посматра у цјелини очигледно је да већина пољопривредних произвођача има финансијски положај на граници између прихватљивог и лошег. Током читавог посматраног периода, коефицијент убрзане ликвидности (краткорочна финансијска равнотежа) био је око 0,5, што значи да су текуће обавезе само половично покривене краткорочним ликвидним средствима. Уколико се краткорочној имовини придруже и залихе, онда овај показатељ⁶ добија просјечну вриједност један, тако да текућа средства у укупном износу одговарају износу укупних текућих обавеза. Међутим, то није ни близу довољно за одржавање ликвидности, а узроке неповољне ликвидности треба тражити у показатељима активности, јер су просјечни обрти залиха и потраживања дужи од просјечних обрта текућих обавеза.

Граф. 3.1. Показатељи финансијског положаја пољопривредних друштава у РС (2014–2018)

Graph. 3.1. Financial position indicators of the agricultural companies in RS (2014–2018)

⁶ Коефицијент опште (текуће) ликвидности који би, према теорији, требало да има вриједност најмање два.

Показатељ финансијске стабилности (дугорочна финансијска равнотежа) нешто је изнад један током читавог периода, што указује да дугорочни извори нису довољни за финансирање дугорочно везане имовине. Уколико се из ње избију залихе, онда је тај показатељ нешто повољнији и креће се на нивоу од око 0,9. На основу овога можемо закључити да су залихе у пољопривреди веома важан фактор управљања и дугорочном и краткорочном финансијском равнотежом, тј. и стабилношћу и ликвидношћу.

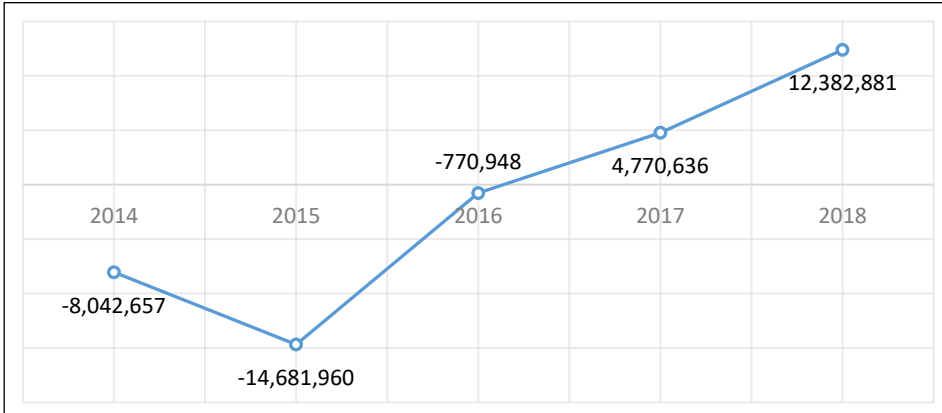
Када је ријеч о степену задужености, видимо да око 70% укупних извора отпада на обавезе. Код неких привредних друштава то не би морао да буде проблем, али у случају пољопривредних произвођача, чија је стопа поврата на укупну имовину на веома ниском нивоу (0%), ово указује на утицај негативног финансијског леврица. Негативан финансијски левриц постоји када је ROA (принос на укупну имовину) нижи од просјечних каматних стопа на кредите, тако да у оваквим условима сваки вид задуживања води у све лошији финансијски и приносни положај. Чињеница да је степен покрића камата релативно висок заправо само потврђује чињеницу да кредити, посебно они дугорочни, нису расположиви као извори финансирања већини пољопривредних друштава, што се види из учешћа ових обавеза у укупним обавезама (дугорочне обавезе чине у просјеку свега 20% укупних обавеза).

Показатељ солвентности током посматраног периода је на нивоу од око 1,4, што значи да је вриједност укупне имовине привредних друштава око 1,4 пута већа од износа укупних обавеза. С обзиром на то да је имовина приказана по историјским, тј. набавним вриједностима, те да ове вриједности могу да одступају од тржишних вриједности у великој мјери, посебно у случајевима стечаја или ликвидације, можемо закључити да је солвентност пољопривредних произвођача на скромном нивоу.

3.3.2. Показатељи приносног положаја за читав сектор пољопривреде

Уколико успјешност читавог пољопривредног сектора мјеримо путем коефицијената профитабилности – ROA и ROE – онда можемо закључити да је овај сектор, посматран као цјелина, неуспјешан са аспекта увећања вриједности укупне имовине (ROA је 0% током читавог периода), али је та успјешност нешто боља уколико се посматра способност увећања властитог капитала (ROE се кретао 2–5%). Међутим, разлике међу појединим друштвима су велике, тако да поједина предузећа имају изузетно добре показатеље профитабилности, док се за већину друштава то ипак не може рећи.

Уколико успјешност посматрамо са аспекта апсолутних вриједности, морамо узети у обзир чињеницу да се у сектору пољопривреде истовремено налазе привредна друштва која послују са добити и она која послују са губитком, тако да се збирни нето пословни резултат сектора и појединих подсектора рачуна као разлика између његове укупне добити и губитка. Овако израчунати нето резултати били су лоши првих година посматраног периода, али послје најнижих резултата у 2015. години биљежи се значајан тренд побољшања.

Граф. 3.2. Нето резултат пољопривредних друштава у РС (2014–2018)
Graph. 3.2. Net profit (loss) of the agricultural companies in RS (2014–2018)

Читав сектор пољопривредне производње остварио је позитиван нето резултат у 2017. и 2018. години, а негативан нето резултат у 2014, 2015. и 2016. години. Објашњење за овај нагли скок прихода и резултата пословања може се наћи у повећаном извозу пољопривредних производа у Русију због ембарга који је Русија увела на увоз пољопривредних и прехранбених производа из ЕУ.

3.3.3. Анализа финансијског и приносног положаја пољопривредних друштава по подсекторима

Ако се ови подаци анализирају детаљније за сваки од 28 подсектора изводе се следећи закључци о њиховом финансијском положају и (не)успјешности.

Гајењем житарица (осим риже), махунарки и сјемења уљарица бавило се од 59 до 72 привредна друштва. Краткорочна и дугорочна ликвидност ових привредних друштава током читавог периода била је на скромном нивоу (убрзана ликвидност око 0,5, а текућа око 1). Задуженост се кретала око 60%, а способност покрића камата постојала је тек у посљедње двије године

посматраног периода. Солвентност је нешто виша од просјека читавог сектора и кретала се од 1,4 до 1,8. Њихови приходи крећу се од 73,6 до 77 милиона КМ годишње (у просјеку 1,15 милиона КМ по друштву), зависно од године, а расходи једино у 2016. и 2018. години нису били већи од прихода. Просјечна стопа добити у посматраном периоду је била негативна и кретала се око -3,3%. Овај подсектор пословао је са добитком само у двије године. Добитак је био највиши у 2018. години, иако је и у тој години око 40% укупног броја привредних друштава пословало са губитком, а више од половине ових губиташа чине пољопривредне задруге. Добит и позитивне трендове биљежи углавном десетак приватних предузећа основаних у транзиционом периоду, која обављају своју производњу на државном земљишту узетом под концесију, док највеће губитке биљеже бивши државни комбинати и задруге.

Привредних друштава која се баве гајењем поврћа, диња и лубеница, корјенастог и гомољастог поврћа било је у просјеку 28, а њихов број је 2018. године достигао 31 (увећање за три друштва). Ни ова привредна друштва нису имала задовољавајућу краткорочну и дугорочну финансијску равнотежу, тј. ликвидност (убрзана ликвидност од 0,5 до 0,7, а текућа од 0,6 до 1,4). Задуженост се кретала око 70%, али је способност покрића камата у просјеку била солидна током читавог периода, изузев у 2014. години. Солвентност је на нивоу просјека читавог сектора и кретала се од 1,3 до 1,5. Приходи и добит ових друштва 2018. године били су знатно већи него 2014. године. Приходи су увећани скоро три пута, а добит око четири пута. Просјечни приходи по друштву током посматраног периода износили су 540 хиљада КМ, а стопа добити 0,7%. У посљедње три године посматраног периода ова друштва остваривала су добит у свом пословању, а најнижи резултати остварени су у 2015. години, која је била најлошија за укупну пољопривредну дјелатност посматрану у цјелини. И у овом подсектору има губиташа, али је њихов број око 1/4 укупног броја.

Гајењем дувана, текстилних биљака и осталих једногодишњих усјева током посматраног периода бавило се само по једно привредно друштво. Њих је карактерисала добра ликвидност (убрзана од 0,9 до 4,2, а текућа од 4,3 до 11,2), релативно низак степен задужености (20–30%) и добра солвентност (преко три). Укупан промет ових друштава кретао се од 371 хиљаде (2017. године) до 846 хиљада (2015. године). Међу њима је друштво које се бави гајењем текстилних биљака пословало са губитком у читавом посматраном периоду, док су остала друштва пословала са позитивном нулом.

Број привредних друштава која су регистрована за гајење грожђа је константан (8–9). Ова привредна друштва нису имала толико добру краткорочну и дугорочну финансијску равнотежу, тј. ликвидност (убрзана ликвидност од 0,3

до 0,8, а текућа од 0,5 до 4,3 у 2015. години). Задуженост се нагло повећала у посљедње двије године посматраног периода (са 20% на 80%), а способност покрића камата у просјеку није постојала, изузев у 2018. години. Солвентност је прве двије године била изузетно добра (преко пет), али је након тога пала на ниво испод просјека читавог сектора (од 1,1 до 1,3). Читав подсектор је само у 2017. години пословао са добити, а најнижи резултат остварен је 2014. године, када је само једно друштво остварило преко 90% овог губитка. Резултати овог сектора варирали су од године до године, као и од друштва до друштва. Просјечна стопа добити у посматраном периоду била је негативна и кретала се око -6,5%. Управо овај подсектор указује на неке апсурде анализе, јер су реномирани узгајивачи винове лозе регистровани производњу вина, као претежну дјелатност, а на другој страни нека анонимна друштва значајно утичу на збирни пословни резултат предузећа која се баве гајењем грожђа.

Гајењем тропског и суптропског воћа и агрума бавило се само по једно привредно друштво и то не током читавог периода. Посматрајући финансијске показатеље (посебно показатеље ликвидности и рентабилности) ових друштава, можемо закључити да је исплативије узгајање агрума, јер је ово друштво у обе године постојања имало добре показатеље финансијске равнотеже и остваривало је добитке (просјечна стопа добити 7,9%), док је друштво које се бавило гајењем тропског и суптропског воћа током свих година пословало са негативним показатељима и финансијског положаја и финансијског успјеха. Укупан промет за оба друштва кретао се од двије до 642 хиљаде КМ годишње.

Број друштава која се баве гајењем воћа (језгричasto и коштуњаво воће; бобичасто, орашasto и остало воће) у посматраном периоду кретао се од 33 до 41. Ликвидност читавог подсектора током посматраног периода била је испод секторског просјека (убрзана ликвидност - 0,3, а текућа -0,5). Исти је случај и са финансијском стабилношћу (1,3), а задуженост је већа од просјечне (креће се од 80 до 90%). Интересантно је примијетити да је овај подсектор забиљежио убједљиво највећи раст прихода у посматраном периоду. Он се кретао од 19 милиона КМ у 2014. години, преко 45 милиона КМ у 2017. години, до 41 милион КМ у 2018. години. Само у 2014. години овај подсектор забиљежио је губитак, а од 2015. године послује са добити чија се стопа кретала од 5% до чак 21% у 2018. години. Ипак, око 90% укупне нето добити читавог подсектора чине резултати које је остварило само једно друштво.

Гајењем биљака за справљање напитака бави се пет друштва, чији је просјечни приход у посматраном периоду био око 1,2 милиона КМ, али она континуирано повећавају приходе и све вријеме остварују позитиван нето резултат (просјечна стопа добити око 6,4%). Чак су и сви њихови показатељи

финансијског положаја нешто бољи од просјека који важи за читав сектор, а посебно показатељи покрића камата и солвентности.

Шест привредних друштава регистровано је за гајење биљака за употребу у фармацији, ароматичних, зачинских и љековитих биљака. Током посматраног периода, ова друштва биљежила су врло промјенљиве показатеље финансијског положаја. Овај подсектор забиљежио је најбољи резултат 2014. године, а од тада се и приходи и резултати смањују. Просјечни приходи били су око 350 хиљада КМ, а просјечна стопа добити је негативна и износи око $-8,1\%$.

Гајењем садног материјала и украсних биљака бавило се 13–16 привредних друштава. Њихови показатељи финансијског положаја варирају око просјека који важи за читав сектор и промјенљиви су од године до године. Укупан промет (приход) ових друштава је био 3,5 милиона КМ у просјеку за посматрани период. Њихови пословни резултати биљеже негативан тренд, јер је подсектор позитивно пословао само 2014. године (приходи око 5,5 милиона КМ), а у 2015. и 2016. години долази до наглог пада и прихода и нето резултата, који су смањени скоро три пута. У 2017. и 2018. години овај тренд је заустављен и губици су почели да се смањују. Као и у бројним другим случајевима, подсектор је талац негативног пословања 2–3 привредна друштва, а остала предузећа пословала су позитивно у свим годинама.

Број друштава која се баве узгојем крава за производњу млијека смањио се са 26 на 19 на крају анализiranог периода. Показатељи и краткорочне и дугорочне финансијске равнотеже неповољни су и нешто лошији од просјека који важи за читав сектор пољопривреде (убрзана ликвидност од 0,3 до 0,5, текућа ликвидност од 0,7 до 0,9, финансијска стабилности око 1,4). Такође, степен задужености креће се од 80 до 90% и овај подсектор углавном није у могућности да покрива трошкове камата из редовног пословања. Прве три године ова друштва пословала су са милионским губицима (1–6,5 милиона КМ годишње). Позитивни резултати остварени су у 2017. и 2018. години, али су стопе добити биле 1,2%, односно 0,4%, респективно. Овакви негативни резултати посљедица су губитака највећег друштва, који чине преко 90% укупно остварених губитака. Брисање из регистра овог друштва довело је и до позитивних резултата за читав подсектор у 2017. и 2018. години. Прве двије године посматраног периода укупни приходи кретали су се око 20 милиона КМ, да би се у 2016. години преполовили и од тада биљеже тренд смањења (у 2018. били су седам милиона КМ).

Узгојем осталих говеда и бивола бави се 7–9 привредних друштава, од чега мањи број чине задруге. Њихови показатељи финансијског положаја варирају око просјека који важи за читав сектор и промјенљиви су од године до године.

Задуженост током периода расте од 70 до 100% и овај подсектор такође има великих проблема са покривањем трошкова камата из редовног пословања. Током читавог периода овај подсектор пословао је са губитком, који је био најнижи у 2017. години. Укупни приходи кретали су се од 2,6 до 5,6 милиона КМ у 2018. години, када су скоро удвостручени. Главни разлози за овако лоше резултате је негативно пословање двају друштава, од којих се оно најлошије не налази у регистру друштава од 2017. године. Губици посљедње двије године посљедица су негативног пословања једине двије задруге у овом подсектору.

Узгојем коња, магараца, мула и мазги бавила су се само два друштва која се не налазе у регистру друштава од 2017. године.

Број друштава која се баве узгојем оваца и коза смањио се са осам на пет током посматраног периода. Овај подсектор биљежио је изузетно негативне показатеље финансијског положаја у свим годинама, што се одразило и на резултате пословања. Губитак је имао линеаран тренд повећања, са 34 на 326 хиљада КМ.

Узгојем свиња бави се 10–8 привредних друштава у анализираном периоду. Њихови показатељи финансијског положаја варирају око просјека који важи за читав сектор и промјенљиви су од године до године. Задуженост се креће од 80 до 90%, али је степен покрића камата углавном добар. Слично финансијском положају, овај подсектор забиљежио је велике скокове и падове у оствареном нето резултату. Губитке је остварио у двије године (2015. и 2018. година), а добитке у остале три године. Највећи губитак износио је скоро два милиона КМ (2015), а највећа добит остварена је у 2014. години и износила је око 1,5 милион КМ. Треба примијетити да су два друштва главни кривци за губитке читавог сектора.

Узгој перади је најкомерцијалнија сточарска производња. За ту дјелатност регистровано је 30 привредних друштава (на почетку периода било их је 27). Краткорочна ликвидност ових друштава углавном је на нивоу просјека читавог сектора, али је дугорочна финансијска стабилност нешто повољнија у односу на овај просјек. И поред степена задужености од 60–70%, покриће камата је на задовољавајућем нивоу. Њихов годишњи промет креће се од 12 до 27 милиона КМ. Овај подсектор пословао је са губитком само 2017. године, док добици варирају од године до године и не показују неки линеаран тренд. Просјечна стопа добити за читав анализирани период била је у просјеку 2,3% (од 1,9% до 3,6%).

За узгој осталих животиња (углавном пчела) број регистрованих субјеката био је мање-више константан (13–12 друштава). Показатељи ликвидности ових друштава крећу се око секторског просјека и тек су у 2018. години нешто бољи.

Задуженост биљежи тренд смањења (80–60%), а степен покрића камата углавном је изразито повољан (изузев у 2016. години). Резултати овог подсектора били су промјенљиви, али су се побољшали у посљедње двије године, када је ова дјелатност са губитка од 368 хиљада КМ у 2015. години достигла нето добитак у износу од 160 хиљада КМ у 2018. години. Узрок овог побољшања је брисање из регистра друштва које је било у стечају у претходном периоду и годинама кумулирало губитке. Укупни приходи кретали су се од 3,2 до 4,4 милиона КМ, а просјечна стопа добити посљедње двије године, без друштава у стечају, била је 5,2%.

Мјешовитом пољопривредном производњом (гајењем усјева и засада у комбинацији са узгојем животиња) бави се 59 привредних друштава и њихов број се највише повећао током анализираниог периода (чак за 17). Међу њима је највише пољопривредних задруга (око 60%). Краткорочна и дугорочна ликвидност ових друштава варира око просјека за читав сектор пољопривреде и није задовољавајућа (убрзана ликвидност од 0,3 до 0,5, а текућа ликвидност од 0,7 до 0,9). Задуженост се креће од 70 до 90%, али је степен покрића камата углавном позитиван и већи од један. Промет овог подсектора кретао се од 30 до 40 милиона КМ, а са губитком је пословао само прве двије године, након чега биљежи позитиван тренд. Просјечна стопа добити за читав анализирани период износила је око 1% (330 хиљада КМ).

Укупно девет друштава бави се помоћним дјелатностима у гајењу усјева и засада (шест) и узгоју животиња (три). Ова друштва имају најбоље показатеље краткорочне и дугорочне финансијске равнотеже, тј. ликвидности, који су знатно већи од просјека читавог сектора (убрзана ликвидност од 1,0 до 1,5, а текућа од 1,3 до 5,6). Такође, ова друштва карактеришу и мањи степени задужености, а већа покрића камата, што се посебно односи на друштва која се баве помоћним дјелатностима у узгоју животиња. Укупан промет ових двају подсектора кретао се око 5,3 милиона КМ у свим годинама, осим у 2014. години, када је досегао скоро 75 милиона КМ. У тој години само једно друштво остварило је промет од 70 милиона КМ, да би након тога било избрисано из регистра привредних друштава која се баве пољопривредном дјелатношћу. Иако је број друштава која пружају услуге у гајењу усјева двоструко већи од оних која пружају услуге у узгоју животиња, њихов промет је пет пута већи. Ипак, у релативном смислу, њихова просјечна стопа добити је нижа (4,3% наспрам 10,3%).

У подсектору лов, хватање дивљачи у замке (траперство) и припадајуће услужне дјелатности појављује се само један субјекат. Његови показатељи финансијског положаја повољнији су од секторског просјека, док су резултати пословања промјенљиви и крећу се од губитка од 22 хиљада КМ у 2016.

години до добитка од пет хиљада КМ у 2018. години. Просјечан приход овог друштва током посматраног периода кретао се око 37,6 хиљада КМ.

Слатководним риболовом бави се само једно друштво које је током прве три године пословало са губитком, а посљедње двије са добитком. Највећа добит у износу од седам хиљада КМ остварена је 2017. године. Просјечни приходи током анализираног периода износили су 48 хиљада КМ. Са аспекта финансијског положаја, ово друштво је и неликвидно и несолвентно.

Број друштава која се баве слатководном аквакултуром је константан (14). Њихови показатељи краткорочне и дугорочне финансијске равнотеже неповољни су и лошији од секторског просјека, барем када се ради о убрзаној ликвидности. Само у 2017. години овај подсектор пословао је са добитком (од 188,6 хиљада КМ), а све остале године са губитком. Највећи губици остварени су у 2015. и 2016. години и износили су око 1,2 милиона КМ. Њима су највише допринијела два акционарска друштва, чији су губици чинили преко 90% укупних губитака читавог подсектора. Већина осталих друштава пословала је са позитивним резултатима. Просјечан промет ових друштава током анализираног периода кретао се око 13,5 милиона КМ, а због ова два губиташа, стопа добити била је негативна и кретала се око -4,1%.

У Таб. 3.2. приказани су показатељи финансијског положаја (убрзана и текућа ликвидност, финансијска стабилност, задуженост, степен покрића камата и солвентност) и финансијског успјеха (укупни приходи и укупни расходи, нето резултат, принос на укупну имовину и принос на властити капитал) за сваки подсектор пољопривреде у периоду 2014–2018. године.

Таб. 3.2. Финансијски показатељи пољопривредних друштава у РС (2014–2018)
 Table 3.2. Financial indicators of the agricultural companies in RS (2014–2018)

Година	Показатељи финансијског положаја и финансијског успјеха	Гајење жигарица	Гајење поврћа, диња и	Гајење дуваана	Гајење текстилних	Гајење осталих	Гајење грождја	Гајење тропског и	Гајење агрума	Гајење језгристих и
		(осим риже), махуарки и сјемена уљарица	лубеница, корјенастог и гомољастог поврћа		биљака	једногодишњих усјева		суптропског воћа	(цитруса)	коштуваог воћа
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
2014	Убрзана ликвидност	0.4	0.5	2.0	---	1.7	0.3	---	---	0.3
	Текућа ликвидност	0.9	0.9	9.7	---	2.6	1.0	---	---	0.5
	Финансијска стабилност	1.2	1	0.9	---	0.9	1.1	---	---	1.3
	Задуженост	0.6	0.8	0.3	---	0.1	0.2	---	---	0.9
	Покриће камата	0.1	-8.4	1.6	---	---	0.2	---	---	0.2
	Солвентност	1.6	1.3	3.1	---	8.4	5.3	---	---	1.1
	Укупно приходи	77,060,177	6,697,884	609,352	---	186,500	1,404,583	---	---	18,180,865
	Укупни расходи	83,746,106	6,823,099	607,812	---	180,928	2,006,671	---	---	19,011,272
	Нето резултат	-6,768,743	-135,971	1,540	---	4,852	-602,438	---	---	-861,773
	ROA	-0.01	-0.01	0.0	---	0.0	0.0	---	---	0.0
ROE	0%	2%	0%	---	3%	-1%	---	---	1%	
2015	Убрзана ликвидност	0.5	0.7	1.7	---	2.0	0.8	0.0	---	0.3
	Текућа ликвидност	1.0	1.0	9.9	---	5.7	4.3	0.0	---	0.5
	Финансијска стабилност	1.4	1.0	1.0	0.0	1.0	1.3	---	---	1.3
	Задуженост	0.7	0.7	0.3	0.0	0.0	0.0	1.0	---	0.9
	Покриће камата	-0.2	5.4	0.9	---	1,400.5	-1.3	---	---	1.2
	Солвентност	1.4	1.5	3.6	---	21.7	6.5	0.9	---	1.1
	Укупно приходи	72,713,499	18,632,900	699,852	0	146,479	1,723,249	1,800	---	31,422,293
	Укупни расходи	75,126,238	19,907,569	695,906	1,787	143,680	1,816,311	32,180	---	29,576,449
	Нето резултат	-2,616,957	-1,311,627	3,946	-1,787	2,519	-93,153	-30,380	---	1,687,391
	ROA	0%	0%	2%	-2%	2%	-1%	-9%	---	1%
ROE	1%	6%	0%	-2%	2%	0%	---	---	2%	
2016	Убрзана ликвидност	0.5	0.7	0.9	690.0	4.1	0.4	0.1	---	0.3
	Текућа ликвидност	1.1	1.4	4.3	690.0	7.2	0.7	0.3	---	0.5
	Финансијска стабилност	1.2	1	1	0.0	0.9	2.0	---	---	1.2
	Задуженост	0.6	0.6	0.3	0.0	0.0	0.1	1.0	---	0.8
	Покриће камата	0.8	2.2	1.3	---	---	-12.6	-710.8	---	1.0
	Солвентност	1.4	1.5	3.5	693.9	27.3	1.3	0.7	---	1.2
	Укупно приходи	74,730,156	16,499,002	524,138	0	86,897	2,087,926	386,987	---	35,890,366
	Укупни расходи	74,194,099	16,286,334	520,612	2,914	85,111	2,400,150	516,543	---	30,700,511
	Нето резултат	333,603	191,066	3,526	-2,623	1,607	-312,407	-129,556	---	4,584,160
	ROA	0%	0%	3%	-4%	1%	-2%	-22%	---	0%
ROE	1%	4%	0%	-3%	1%	-21%	---	---	2%	
2017	Убрзана ликвидност	0.6	0.5	1.2	---	---	0.4	1.0	2.8	0.3
	Текућа ликвидност	1.1	0.9	4.9	---	---	0.6	1.0	4.1	0.5
	Финансијска стабилност	1.1	1.0	1	0.0	---	2.1	---	0.6	1.3
	Задуженост	0.6	0.7	0.2	0.0	---	0.8	1.0	0.5	0.9
	Покриће камата	1	3.2	2.5	---	---	-3.8	---	5.0	0.8
	Солвентност	1.8	1.4	5.3	---	---	1.2	1.0	2.1	1.1
	Укупно приходи	63,546,640	16,392,137	371,327	0.0	0	3,331,592	2,035.0	642,815.0	45,032,591
	Укупни расходи	68,559,633	16,098,086	366,628	556.0	0	3,099,615	2,130.0	566,373.0	37,939,734
	Нето резултат	-5,252,513	254,257	4,699	-556	0	193,891	-95	76,442	6,409,462
	ROA	0%	0%	7%	-1%	---	-1%	-1.0	11%	0%
ROE	0%	8%	0%	-1%	---	2%	---	17%	6%	
2018	Убрзана ликвидност	0.5	0.5	4.2	---	---	0.3	0.0	1.2	0.3
	Текућа ликвидност	1.1	0.6	11.2	---	---	0.5	0.0	1.7	0.4
	Финансијска стабилност	1.2	1.2	0.8	0.0	---	1.1	---	0.8	1.1
	Задуженост	0.6	0.7	0.2	0.0	---	0.8	1.0	0.6	0.9
	Покриће камата	1.1	5.6	-1.9	---	---	2.2	---	3.0	1.8
	Солвентност	1.7	1.5	5.3	---	---	1.1	1.0	1.7	1.1
	Укупно приходи	69,584,478	17,972,086	469,965	0.0	---	4,585,097	4,716.0	629,918.0	40,070,997
	Укупни расходи	66,680,006	17,479,931	467,649	580.0	---	4,609,304	5,088.0	605,770.0	31,014,036
	Нето резултат	2,541,638	444,151	2,316	-580	---	-43,695	-372	24,148	8,125,534
	ROA	0%	0%	-1%	-1%	---	0%	-1%	5%	0%
ROE	0%	10%	0%	-1%	---	1%	---	6%	37%	

Стојановић Т (2024) Анализа финансијског положаја и успјешности привредних ...

Година	Показатељ и финансијског положаја и финансијског успјеха	Показатељ и финансијског положаја и финансијског успјеха										
		10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
2014	Убрзана ликвидност	0.9	0.7	0.5	---	0.6	0.3	0.4	0.2	0.1	0.4	
	Текућа ликвидност	1.4	0.8	1.0	---	1.2	0.7	1.0	0.2	0.3	0.6	
	Финансијска стабилност	1.0	1.4	1.1	---	1.3	1.5	1.2	1.7	0.9	1.4	
	Задуженост	0.7	0.7	0.6	---	0.7	0.8	0.7	1.0	0.9	0.9	
	Покриће камата	14.7	15.7	23.2	---	5.6	-0.5	-4.0	0.5	2.6	4.1	
	Солвентност	1.5	1.4	1.8	---	1.4	1.2	1.3	1.0	1.0	1.1	
	Укупно приходи	1,057,551	269,247	1,015,921	---	5,593,551	22,357,443	3,675,283	518,294	420,213	20,385,911	
	Укупни расходи	994,867	268,422	938,576	---	5,139,243	23,356,638	4,599,810	611,977	452,818	18,777,642	
	Нето резултат	56,319	681	70,508	---	380,679	-1,011,814	-936,332	-93,683	-34,167	1,545,948	
	ROA	0.0	0.0	0.0	---	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	
ROE	20%	1%	13%	---	11%	1%	0%	0%	37%	14%		
2015	Убрзана ликвидност	1.0	1.1	0.3	---	0.4	0.5	0.4	0.1	0.1	0.2	
	Текућа ликвидност	1.1	1.6	0.7	---	1.2	0.9	1.2	0.1	0.1	0.6	
	Финансијска стабилност	0.8	0.9	5.9	0.0	1.1	1.3	1.5	1.3	2.0	1.6	
	Задуженост	1.0	0.4	0.7	0.0	0.8	0.8	0.8	1.0	0.9	0.9	
	Покриће камата	-10.3	9.1	0.5	---	5.0	-0.9	-16.9	-357.3	5,258.8	-1.0	
	Солвентност	1.0	2.3	1.5	---	1.3	1.2	1.3	0.7	1.0	1.1	
	Укупно приходи	225,306	1,332,487	278,368	1,072	3,333,714	19,090,199	3,339,401	72,932	221,721	14,330,849	
	Укупни расходи	176,616	1,184,943	275,074	7	4,133,400	25,598,131	4,824,598	509,615	310,398	16,237,290	
	Нето резултат	45,108	141,563	3,020	1,065	-808,873	-6,529,245	-1,487,527	-436,683	-91,408	-1,984,000	
	ROA	0%	3%	2%	92%	1%	-2%	2%	-3%	-4%	0%	
ROE	0%	5%	17%	92%	7%	3%	8%	---	33%	15%		
2016	Убрзана ликвидност	0.6	0.7	0.6	0.2	0.3	0.4	0.5	0.6	0.1	0.4	
	Текућа ликвидност	1.1	1.4	1	0.2	0.9	0.8	0.8	0.7	0.1	0.7	
	Финансијска стабилност	1.3	1.1	0.6	2.1	1.9	1.4	1.4	1.2	1	1.2	
	Задуженост	1.0	0.5	0.4	0.6	0.9	0.8	0.8	0.5	1	0.9	
	Покриће камата	---	2.3	-9.1	---	0	1.2	1.8	---	-3.3	2.7	
	Солвентност	1.0	2	1.8	1.7	1.1	1.2	1.3	7.3	0.8	1.1	
	Укупно приходи	141,070	1,280,954	131,166	63	2,741,013	11,711,997	3,398,185	287,600	249,154	16,452,613	
	Укупни расходи	153,020	1,190,394	155,214	702	3,562,469	16,399,012	4,050,407	301,513	487,284	15,543,914	
	Нето резултат	-16,003	83,190	-24,640	-639	-841,492	-4,703,404	-686,015	-13,913	-239,607	712,140	
	ROA	0%	1%	-9%	-58%	1%	-1%	4%	0%	-6%	0%	
ROE	10%	2%	-12%	-124%	25%	0%	20%	3%	-6%	7%		
2017	Убрзана ликвидност	0.1	0.7	0.2	1.5	0.5	0.5	0.7	---	0.1	0.7	
	Текућа ликвидност	0.1	1.0	0.2	1.5	1.0	0.7	0.9	---	0.1	0.9	
	Финансијска стабилност	0.9	1.1	0.4	0.7	1.4	1.4	1.2	---	16.2	1.0	
	Задуженост	1.0	0.5	0.8	0.3	0.8	0.8	0.9	---	1.0	0.7	
	Покриће камата	---	5.1	-7.7	---	0.5	-2.8	1.9	---	3.9	5.7	
	Солвентност	0.8	1.9	0.9	3.1	1.2	1.2	1.1	---	0.9	1.4	
	Укупно приходи	188,250	1,546,755	142,453	44,567.0	2,848,861	7,428,429	2,606,156	---	439,315	15,664,926	
	Укупни расходи	181,701	1,440,225	208,194	18,203.0	3,012,453	7,323,127	2,678,649	---	638,913	14,101,684	
	Нето резултат	4,135	91,968	-66,011	26,364	-201,756	86,798	-79,378	---	-205,107	1,360,536	
	ROA	-22%	5%	-10%	74%	0%	-5%	-2%	---	-7%	0%	
ROE	3%	8%	0%	109%	4%	4%	4%	---	16%	13%		
2018	Убрзана ликвидност	0.3	0.7	0.6	0.4	0.4	0.4	0.3	---	0.1	0.7	
	Текућа ликвидност	0.3	1.1	1.0	0.4	0.8	0.7	0.7	---	0.2	0.9	
	Финансијска стабилност	0.9	1.1	2.1	1.2	1.4	1.3	1.4	---	1.8	1.1	
	Задуженост	1.0	0.6	1.0	0.3	0.7	0.9	1.0	---	1.0	0.8	
	Покриће камата	---	2.5	-276.1	73.9	74.0	-1.3	-64.7	---	-8.6	3.5	
	Солвентност	0.9	1.7	1.0	3.7	1.4	1.1	1.0	---	0.8	1.2	
	Укупно приходи	823,426	1,608,947	190,210	6,296.0	2,892,172	7,213,126	5,669,667	---	364,729	15,616,857	
	Укупни расходи	427,215	1,529,955	315,317	4,766.0	3,048,982	7,175,880	5,931,858	---	687,002	15,851,668	
	Нето резултат	357,399	66,109	-125,154	1,414	-188,292	28,441	-265,953	---	-325,862	-397,661	
	ROA	-9%	4%	-44%	4%	4%	-2%	-2%	---	-8%	0%	
ROE	38%	6%	-762%	6%	10%	5%	8%	---	-3%	8%		

Година	Показатељи финансијског положаја и финансијског успеха	Показатељи										ПРОСЈЕК / УКУПНО
		20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	
		Узгој перади	Узгој осталих животиња	Мјешовита пољопривредна производња	Помоћне Дјелатности у гајењу усјева и засада	Помоћне Дјелатности у узгоју животиња	Лов, хајатане Дивљачи (у замке (тралперство) и припадајуће услужне дјелатности	Слатководни рибаолов	Слатководна авакултура			
2014	Убрзана ликвидност	0.7	0.4	0.5	1.2	1.5	---	0.2	0.3			0.5
	Текућа ликвидност	1.0	1.0	0.9	1.4	3.3	---	0.2	1.1			1.0
	Финансијска стабилност	1.1	1.8	1.3	1.0	1.1	---	6.2	1.5			1.2
	Задуженост	0.7	0.7	0.7	0.8	0.2	---	1.0	0.6			0.7
	Покриће камата	2.3	5.6	1.5	2.0	18.0	---	---	2.7			2.2
	Солвентност	1.5	1.4	1.4	1.3	7.6	---	1.0	1.6			1.4
	Укупно приходи	27,736,477	3,224,101	30,170,518	74,726,244	1,091,879	---	6,784	14,132,655			310,521,433
	Укупни расходи	26,941,660	3,218,198	30,818,506	73,884,553	994,660	---	49,427	14,518,977			317,941,862
	Нето резултат	697,946	-3,200	-710,323	712,682	87,497	---	-42,643	-400,222			-8,042,657
	ROA	0.0	0.0	0.0	0.0	0.0	---	-0.7	0.0			0%
ROE	5%	7%	6%	5%	4%	---	---	2%			3%	
2015	Убрзана ликвидност	0.5	0.4	0.4	1.2	1.0	1.2	0.1	0.2			0.5
	Текућа ликвидност	0.9	0.9	0.8	1.4	4.1	1.3	0.1	1.1			1.0
	Финансијска стабилност	1.0	1.6	1.2	0.9	1.1	1.0	---	1.5			1.2
	Задуженост	0.7	0.8	0.9	0.7	0.1	0.0	1.0	0.7			0.7
	Покриће камата	2.9	2.4	3.1	-0.3	36.9	5.6	---	1.2			1.2
	Солвентност	1.4	1.3	1.1	1.6	10.6	76.8	0.9	1.5			1.4
	Укупно приходи	25,774,970	3,364,152	34,592,326	5,267,100	1,143,421	34,675	47,348	14,509,248			252,299,361
	Укупни расходи	24,735,992	3,718,906	35,241,164	5,186,194	954,198	32,162	49,221	15,748,548			266,216,577
	Нето резултат	918,046	-367,843	-685,507	69,841	189,185	2,262	-1,873	-1,299,043			-14,681,960
	ROA	2%	2%	1%	-3%	4%	0%	-24%	1%			1%
ROE	10%	29%	11%	0%	4%	0%	---	5%			5%	
2016	Убрзана ликвидност	0.6	0.4	0.5	1.3	1.5	1.0	0.0	0.2			0.5
	Текућа ликвидност	1	1.2	0.7	1.6	5.6	1.1	0.0	0.9			1.0
	Финансијска стабилност	0.9	1.1	1.1	0.9	1	1.0		2.2			1.1
	Задуженост	0.6	0.7	0.9	0.6	0.1	0.0	1.0	0.7			0.6
	Покриће камата	3.2	-13.4	2.3	0.2	225.4			0.4			1.0
	Солвентност	1.6	1.4	1.1	1.6	15.4	69.0	0.4	1.4			1.4
	Укупно приходи	26,119,830	4,378,987	39,671,131	5,673,110	1,056,856	0	49,610	12,868,511			256,417,322
	Укупни расходи	25,511,098	4,391,911	38,904,215	5,311,360	931,828	22,627	64,067	14,137,535			255,824,844
	Нето резултат	499,412	-39,671	685,229	341,822	124,456	-22,627	-14,457	-1,284,105			-770,948
	ROA	3%	0%	0%	-1%	6%	0%	-54%	-1%			0%
ROE	4%	12%	11%	7%	7%	0%		1%			2%	
2017	Убрзана ликвидност	0.7	0.8	0.5	1.5	1.3	0.8	0.0	0.3			0.7
	Текућа ликвидност	1.2	0.9	0.9	1.8	3.9	1.1	0.2	1.0			1.0
	Финансијска стабилност	1.0	0.9	1.1	0.8	1.0	4.2	---	2.2			1.0
	Задуженост	0.6	0.6	0.7	0.6	0.2	0.9	1.0	0.6			0.7
	Покриће камата	3.4	11.0	1.8	6.3	51.6	119.8	---	0.7			2.9
	Солвентност	1.8	1.6	1.3	1.7	9.5	1.1	0.8	1.6			1.4
	Укупно приходи	22,562,765	3,325,146	39,381,549	5,343,505	1,061,031	87,165.0	64,712	12,362,006			244,416,728
	Укупни расходи	22,557,393	3,255,134	37,821,463	4,995,903	866,325	83,704.0	56,854	12,147,615			238,020,295
	Нето резултат	-93,242	57,658	1,406,248	322,816	175,235	3,100	7,073	188,612			4,770,636
	ROA	2%	3%	0%	1%	4%	7%	19%	0%			0%
ROE	4%	4%	15%	8%	5%	100%	---	6%			5%	
2018	Убрзана ликвидност	0.5	0.9	0.3	1.5	0.6	1.0	0.0	0.3			0.5
	Текућа ликвидност	1.0	1.5	0.7	1.5	1.3	1.2	0.1	0.9			0.9
	Финансијска стабилност	1.0	1.1	1.1	0.8	1.0	1.3	---	1.8			1.1
	Задуженост	0.7	0.6	0.8	0.5	0.2	0.8	1.0	0.7			0.7
	Покриће камата	1.9	12.9	1.1	-11.5	20.3	---	---	4.4			2.1
	Солвентност	1.5	1.7	1.2	1.9	6.0	1.2	0.9	1.5			1.3
	Укупно приходи	23,084,941	3,743,543	40,258,871	5,491,028	1,528,495	66,551.0	70,578	14,024,187			255,970,881
	Укупни расходи	22,166,255	3,576,609	39,204,902	5,277,453	1,498,264	60,580.0	69,784	14,022,125			241,710,979
	Нето резултат	813,467	159,925	956,067	191,336	30,034	5,374	715	-14,804			12,385,695
	ROA	1%	1%	0%	-5%	2%	19%	1%	0%			0%
ROE	5%	12%	5%	2%	2%	63%	---	4%			5%	

Три су доминантна облика привредних друштава у РС, у складу са Законом о привредним друштвима: акционарска друштва, друштва са ограниченом одговорношћу и пољопривредне (раније земљорадничке) задруге. Ова друштва, на бази рачуноводствених података, састављају годишње финансијске извјештаје (билансе стања и успјеха) и подносе их АПИФ-у. Остварени пословни резултати ових друштава и задруга одражавају опште услове пословања у пољопривредној производњи и просјечну ефикасност оних који се баве пољопривредном производњом у Републици Српској. По начелу аналогије, исте или сличне услове и резултате пословања требало би да остварују и пољопривредна газдинства за која не постоје слични подаци.⁷

Из претходне анализе очито је да велики број привредних друштава (задруге, доо и АД), која се баве пољопривредном производњом, годинама послује са негативним финансијским резултатом (просјечно 36% друштава годишње послује негативно). Чињеница да у истим природним, тржишним и другим условима други број привредних друштава остварује добит упућује на закључак да је један од узрока слаб менаџмент ових друштава, који не успијева да искористи расположиве могућности. Други узроци су застарјела технологија, недостатак капитала (презадуженост и неликвидност), неповољне мјере економске и аграрне политике и други фактори. Пракса да се толерише вишегодишње пословање са губитком на рачун смањења капитала довела је до ситуације да је нпр. 30 привредних друштава (од тога је 1/3 задруга и два акционарска друштва) у свих пет анализираних година пословало са губитком, а и даље постоје или су у процесу стечаја који није завршен.

3.3.4. Кретање и број запослених по подсекторима пољопривреде

Број запослених у привредним друштвима чије је основна регистрована дјелатност пољопривреда смањен је за 17,6%. Од 2.012 радника у 2014. години тај број спао је на 1.608 на крају 2018. године. У истом периоду смањени су и укупни приходи овог сектора (-17,6%), тако да је број радника

⁷ Уобичајени извор података за пољопривредна газдинства која немају статус правног лица је праћење узорка тих газдинстава и прикупљање података из којих се реконструишу њихови приходи, трошкови и пословни резултати, познати у оквиру ЕУ под називом FADN. Након завршетка пилот-програма увођења таквог система праћења резултата пословања пољопривредних газдинстава у БиХ прије десетак година (тачније 2011. године), Пољопривредна савјетодавна служба наставила је да прикупља податке за стотинак пољопривредних газдинстава са територије Републике Српске, али те податке нико не систематизује и обрађује тако да недостаје још један важан извор података о пословању пољопривредних газдинстава која немају обавезу вођења рачуноводства и израде годишњих финансијских извјештаја.

прилагођен обиму посла и висини прихода. Овај случај указује на конфликтност макроекономских и микроекономских циљева. Док влада жели што већу запосленост (и мању незапосленост), предузетници желе рационализовати број запослених и на тај начин повећати продуктивност и ефикасност, а тиме и конкурентност својих предузећа.

Највећи пад запослених забиљежен је у подсекторима гајење житарица и узгој крава и производња млијека, који и запошљавају највише радника. Иако у апсолутном погледу мало, али у релативном погледу велико смањење броја запослених забиљежено је у свим гранама сточарства. Повећање запослености забиљежено је код производње поврћа, грожђа, биљака за прављење напитака, садног материјала и украсних биљака, као и у помоћним дјелатностима за гајење усјева, засада и у узгоју животиња.

Таб. 3.3. Број запослених код пољопривредних друштава у РС (2014–2018)⁸
Table 3.3. Number of employees in the agricultural companies in RS (2014–2018)

Грана пољопривреде	Број запослених ⁹				
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Гајење житарица (осим риже), махунарки и сјемења уљарица	682	559	552	524	520
Гајење поврћа, диња и лубеница, корјенастог и гомољастог поврћа	81	74	101	89	91
Гајење дувана	15	11	10	10	10
Гајење текстилних биљака	0	0	0	0	0
Гајење осталих једногодишњих усјева	2	2	1	0	0
Гајење грожђа	38	38	37	372	61
Гајење тропског и суптропског воћа	0	1	4	0	0
Гајење агрума (цитруса)	0	0	0	4	4
Гајење језгричастог и коштуњавог воћа	152	214	185	143	153
Гајење бобичастог, орашастог и осталог воћа	9	5	3	5	9
Гајење плодова уљарица	0	0	0	0	1

⁸ Обрада података добијених на упит од АПИФ-а.

⁹ Приликом анализе броја запослених, из укупног броја запоселних прво је искључено једно велико предузеће које је по основној дјелатности било у сектору пољопривреде само у 2014. години.

Грана пољопривреде	Број запослених				
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Гајење биљака за прављење напитака	4	15	13	19	19
Гајење биљака за употребу у фармацији, ароматичних, зачинских и љековитих биљака	11	4	3	6	8
Гајење осталих вишегодишњих усјева	0	0	0	0	0
Гајење садног материјала и украсних биљака	23	22	27	29	28
Узгој крава за производњу млијека	198	177	125	59	53
Узгој осталих говеда и бивола	50	38	31	29	29
Узгој коња, магараца, мула и мазги	18	10	19	0	0
Узгој оваца и коза	10	11	12	12	10
Узгој свиња	88	67	61	30	33
Узгој перади	186	192	188	178	157
Узгој осталих животиња	43	41	32	29	35
Мјешовита пољопривредна производња	178	156	161	162	161
Помоћне дјелатности у гајењу усјева и засада	28	28	28	31	34
Помоћне дјелатности у узгоју животиња	26	28	30	30	31
Лов, хватање дивљачи у замке (траперство) и припадајуће услужне дјелатности	0	1	1	1	1
Слатководни риболов	1	2	2	2	2
Слатководна аквакултура	169	161	152	152	158
Укупно	2.012	1.857	1.778	1.916	1.608

3.4. Анализа финансијског и приносног положаја привредних друштава у сектору прехранбене индустрије

Као и у случају друштава из пољопривредне дјелатности, и овај дио анализе полази од расположивих података прибављених од Агенције за посредничке и информатичке услуге (АПИФ). У недостатку другог извора података, број привредних друштава која су поднијела наведене финансијске извјештаје АПИФ-у и која су, приликом регистрације дјелатности класификована у дјелатност прехранбене индустрије, у наставку се узима као референтан показатељ њиховог броја.

Према властитој обради података добијених на упит од АПИФ-а, број правних лица регистрованих за неку дјелатност прехранбене индустрије у Републици Српској кретао се од 274 до 300, по годинама како је приказано у Таб. 3.4.

Таб. 3.4. Број друштава у сектору прехранбене индустрије у РС (2014–2018)¹⁰
Table 3.4. Number of companies in the food industry in RS (2014–2018)

	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
1. АД	27	24	24	22	22
2. Доо	262	241	250	244	255
3. Задруге	11	10	10	8	14
4. Остало	0	1	1	0	0
Укупно	300	276	285	274	291

Број акционарских друштава има тренд смањења, а с обзиром на то да међу њима има и оних која су у стечају, у будућем периоду може се очекивати да се настави исти тренд. Друштва са ограниченом одговорношћу чине око 88% укупног броја правних лица која се баве прехранбеном индустријом. Њихов број посљедњих година креће се око 250. Број земљорадничких задруга у преради хране далеко је мањи од броја у примарној пољопривредној производњи. Осталих правних лица нема.

Број правних лица у прехранбеној индустрији Републике Српске за анализираних пет година се, барем према подацима о предатим завршним рачунима, смањио за девет. Смањење није било линеарно, тако да се можда

¹⁰ Властита обрада података добијених на упит од АПИФ-а. Подаци о броју правних лица у сектору прехране базирају се на броју завршних рачуна предатих Агенцији за посредничке, информатичке и финансијске услуге за одговарајућу годину и он може да се разликује од броја пословних субјеката регистрованих у привредним судовима који се налазе у Регистру привредних субјеката.

и не ради о гашењу једних и оснивању других привредних друштава, него о недисциплини у погледу предаје годишњих финансијских извјештаја (које је иначе обавезно по закону). С обзиром на то да се смањило укупан број привредних друштава у односу на базну 2014. годину, јасно је да сектор прехранбене индустрије у том периоду није био атрактиван за домаће и стране инвеститоре.

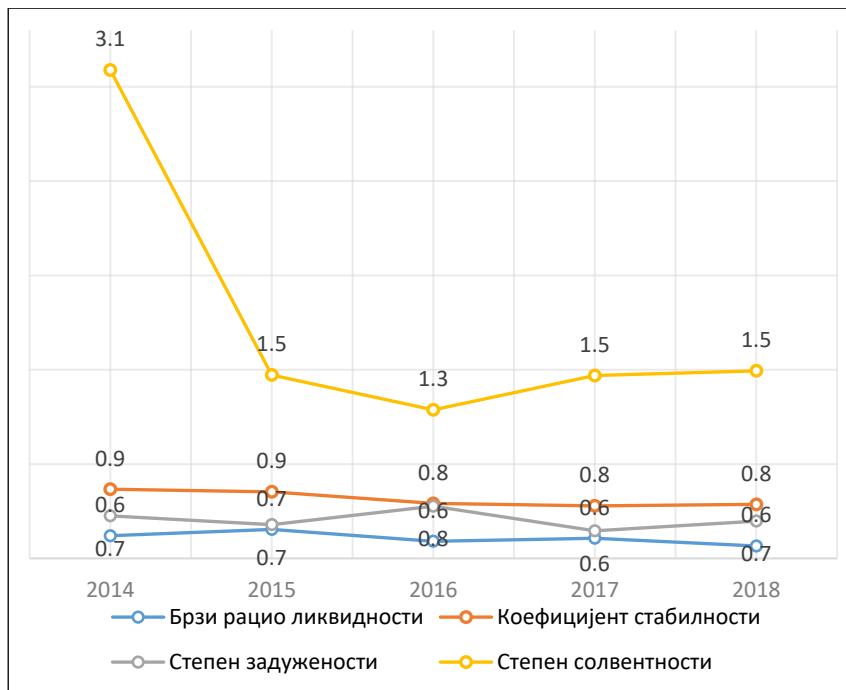
У периоду 2014–2018. године највеће повећање броја привредних друштава унутар сектора десило се у дјелатностима: дестиловање, пречишћавање и мијешање алкохолних пића; остала прерада и конзервасање воћа и поврћа; производња млијека, млијечних производа и сира. Са друге стране, број привредних друштава смањен је у дјелатностима: прерада и конзервасање меса; прерада чаја и кафе; производња готове хране за домаће животиње; производња дуванских производа. Током наведеног периода дошло је до нестајања друштава из неких дјелатности, као што су: производња уља и масти; производња хомогенизованих прехранбених производа и дијететске хране.

3.4.1. Показатељи финансијског положаја за читав сектор прехранбене индустрије

Као што је случај и са пољопривредним друштвима, и међу прехранбеним произвођачима постоје они који имају изузетан финансијски положај. Међутим, уколико се читава прехранбена индустрија посматра као цјелина, може се закључити да и овдје већина привредних друштава има финансијски положај на граници између прихватљивог и лошег. Током посматраног периода, коефицијент убрзане ликвидности био је око 0,6, што значи да је 60% текућих обавеза покривено краткорочним ликвидним средствима. Уколико се краткорочној имовини придруже и залихе, онда овај показатељ¹¹ добија просјечну вриједност један, тако да текућа средства у укупном износу одговарају износу укупних текућих обавеза. Међутим, када су рокови доспијећа обавеза краћи од трајања обрта залиха и потраживања од купаца, то није ни близу довољно за одржавање ликвидности.

Показатељ финансијске стабилности је нешто испод један (од 0,9 до 0,8) током читавог периода, што указује да постоји дугорочна финансијска равнотежа, тј. да су дугорочни извори финансирања довољни за финансирање дугорочно везане имовине.

¹¹ Коефицијент опште (текуће) ликвидности, који би, према теорији, требало да има вриједност најмање два.

Граф. 3.3. Показатељи финансијског положаја прехранбених друштава у Републици Српској (2014–2018)

Graph. 3.3. Financial position indicators of the food industry companies in Republic of Srpska (2014–2018)

Учешће дуга у укупним изворима финансирања (степен задужености) креће се од 60 до 70%. Код неких привредних друштава то не би морао да буде проблем, али с обзиром на то да је и код прехранбених друштава просјечан принос на укупну имовину (ROA) релативно низак (1–3%), и свакако нижи од просјечних каматних стопа, ово указује на постојање негативног финансијског левриџа. То значи да, у оваквим условима, сваки вид задуживања води у све лошији финансијски и приносни положај.

Чињеница да је степен покрића камата релативно висок (пословна добит је, у просјеку, три пута виша од трошкова камата), заправо може указивати на то да кредити, посебно они дугорочни, нису расположиви као извори финансирања већини прехранбених друштава.

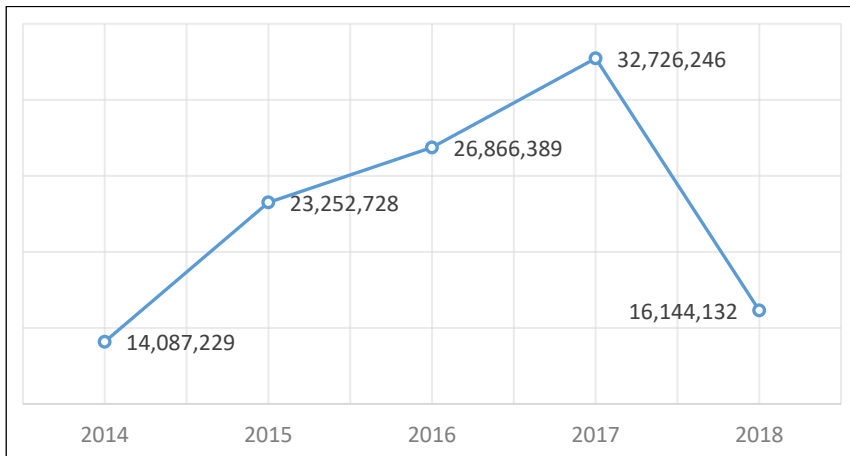
Током посматраног периода, показатељ солвентности пао је са 3,1 на 1,5, тако да је вриједност укупне имовине привредних друштава око 1,5 пута већа од износа укупних обавеза. Будући да је имовина приказана по историјским, тј. набавним вриједностима, те да ове вриједности могу да одступају од

тржишних вриједности у великој мјери, посебно у случајевима стечаја или ликвидације, можемо закључити да је солвентност и код прехранбених произвођача на скромном нивоу.

3.4.2. Показатељи приносног положаја за читав сектор прехранбене индустрије

Уколико успјешност читаве прехранбене индустрије мјеримо путем коефицијената профитабилности – ROA и ROE – можемо закључити да је овај сектор, посматран као цјелина, доста успјешнији од пољопривредног сектора. Принос на укупну имовину прехранбених произвођача кретао се у просјеку 1–3%, али је зато принос на укупан капитал био 7–11%. Из дубинске анализе појединих подсектора јасно се види да је за овако добре просјеке заслужан мањи број изузетно успјешних друштава, док већина осталих послује на граници профитабилности.

Пошто се и у сектору прехранбене индустрије истовремено налазе привредна друштва која послују са добити и она која послују са губитком, рачунат је нето пословни резултат сектора и појединих подсектора, као разлика између његове укупне добити и губитка. Кретање овог нето резултата по годинама дато је на Граф. 3.4.

Граф. 3.4. Нето пословни резултат прехранбених друштава у РС (2014–2018)
Graph. 3.1. Net profit (loss) of the food industry companies in RS (2014–2018)

Нето резултати пословања поменутих правних лица били су позитивни током читавог периода. Интересантно је примјетити да је највећи резултат

остварен у 2017. години (када је био готово седам пута већи него код сектора пољопривреде), а да се у 2018. години практично преполовио (након четири године позитивног тренда раста), али је и даље нешто виши него у почетној 2014. години.

3.4.3. Анализа финансијског и приносног положаја прехрамбених друштава по подсекторима

Када се детаљније анализирају расположиви подаци за сваки од 25 подсектора, изводе се следећи закључци о њиховој успјешности:

Број привредних друштава која су регистрована за прераду и конзервисање меса кретао се од осам до 12. Краткорочна и дугорочна финансијска равнотежа кретала се око секторског просјека, да би га надмашила у посљедње двије године посматраног периода. Такође, и задуженост се смањила са 80% на 60%, а покриће камата је изнад секторског просјека. Читав подсектор пословао је са губитком само у 2014. години, када је остварен најнижи резултат (–950 хиљада КМ). Најбољи резултат остварен је у 2018. години и износио је 1,7 милиона КМ, од чега се 88% добити односи само на два друштва. Просјечан промет током наведеног периода кретао се око 44 милиона КМ годишње, просјечна добит износила је 885 хиљада КМ, а просјечна стопа добити била је 2%.

Током посматраног периода, прерадом и конзервисањем меса перади бавила су се свега 2–3 друштва. Њихови показатељи дугорочне и краткорочне финансијске равнотеже током читавог периода били су значајно бољи од секторског просјека (убрзана ликвидност од 0,9 до 3,5; текућа ликвидност од 1,2 до 6,3; финансијска стабилност од 0,3 до 0,8). Учешће дуга у изворима финансирања креће се од 60 до 80%, али је показатељ покрића камата изузетно добар током читавог периода. Укупан промет (приход) ових друштава кретао се од 3,4 милиона КМ (2014. године) до 7,7 милиона КМ (2018. године), када је само једно друштво остварило 93% овог промета. Ова друштва током читавог периода пословала су позитивно, а највећа добит остварена је у 2018. години и износила је 244 хиљаде КМ. Просјечна стопа добити током посматраног периода кретала се око 2,1%.

Производњом производа од меса и меса перади баве се у просјеку 22 привредна друштва. Краткорочна и дугорочна ликвидност ових друштава креће се око секторског просјека. Степен задужености је нешто виши (80%), али је обезбијеђено покриће камата из редовног пословања, иако на нижем нивоу од секторског просјека. Њихови приходи крећу се од 153 до 175 милиона КМ годишње (у просјеку 7,5 милиона КМ по друштву), зависно од године.

Подсектор је имао негативан нето резултат само у 2018. години (–526 хиљада КМ), а најбољи пословни резултати остварени су у претходној 2017. години, када су износили чак 8,1 милион КМ (око четири пута више него у осталим годинама када је подсектор биљежио позитивне резултате). Интересантно је приметијети како су се приходи чак и повећали у 2018. години, али је разлог смањења пословног резултата велико повећање расхода у односу на претходну годину (чак за десет милиона КМ). Могло би се рећи да су за овакве резултате највише заслужна 2–3 друштва, чији расходи чине 82% укупних расхода читавог подсектора, а губици само двају друштава чине чак 90% укупних губитака. Просјечна стопа добити у посматраном периоду кретала се око 1,7%.

Прерадом и конзервисањем рибе, љускара и мекушаца баве се 3–4 друштва. Већина показатеља финансијског положаја ових друштава је на нивоу секторског просјека, изузев степена покрића камата, који је на нешто нижем нивоу. Њихов промет током посматраног периода кретао се од 22,6 (2015. година) до 33,8 милиона КМ (2017. година). Нето добит ових друштава расла је од године до године, да би од почетних 200 хиљада КМ достигла 1,5 милион КМ у посљедње двије године. Просјечна стопа добити овог подсектора износи 2,7%.

Два привредна друштва баве се прерадом и конзервисањем кромпира, али се суштински ради само о једном великом привредном друштву, чији се промет на годишњем нивоу креће од 45 до 57 милиона КМ, а добит од 3,5 до 4,5 милиона КМ. У складу са овим, и показатељи финансијског положаја повољни су и значајно бољи од секторских просјека, а посебно се мисли на степен задужености (од 20% до 50%), покриће камата и солвентност.

Број привредних друштава која су регистрована за производњу сокова од воћа и поврћа кретао се од четири до шест. Показатељи краткорочне и дугорочне ликвидности били су лошији од секторског просјека само у 2015. години, док су током свих осталих година значајно бољи од овог просјека (убрзана ликвидност од 0,7 до 3,3; текућа ликвидност од 0,9 до 6,7; финансијска стабилност од 0,7 до 0,4; солвентност чак 8,5 у 2018. години). Током посматраног периода читав подсектор пословао је са добити, која је расла током читавог периода и у 2018. години била је скоро троструко већа (1,7 милиона КМ) него у 2014. години. Укупан промет ових друштава кретао се од 6,8 до 9,5 милиона КМ годишње, а стопа добити у просјеку је износила 15,1% (за најбољег привредника у овом подсектору ова стопа износила је чак 35% у просјеку).

Осталом прерадом и конзервисањем воћа и поврћа бавило се 25 до 30 друштава у 2018. години. Већина показатеља њиховог финансијског положаја, посебно степен покрића камата и солвентност, током читавог периода била је

на нешто нижем нивоу у односу на секторски просјек. Током посматраног периода овај подсектор пословао је са негативним нето резултатом, при чему је био најнижи у 2015. години (-3,1 милион КМ). Иако се повећао број друштава у овој дјелатности за пет током анализираних периода, смањивали су се укупни приходи ових друштава – са 54,6 милиона КМ у 2016. години пали су на 46,9 милиона КМ у 2018. години. Просјечни приходи по друштву током посматраног периода износили су 1,8 милиона КМ, а просјечан нето губитак 154 хиљаде КМ (стопа добити -8,5% за укупан подсектор). За овако негативне резултате читавог подсектора одговорна су 2–3 велика губиташа, чији губици чине преко 60% укупних губитака.

Производњом млијека, млијечних производа и сира бавило се у просјеку 15 друштава (18 у 2018. години), а међу њима су и три задруге. Њихови показатељи дугорочне и краткорочне ликвидности све вријеме су неповољни и нешто лошији од секторског просјека (убрзана ликвидност од 0,4 до 0,6; текућа ликвидност од 0,6 до 0,9; финансијска стабилност око 1,1). Задуженост је нешто виша (око 80%), док је покриће камата из редовног пословања углавном обезбијеђено, али промјенљиво. Укупан промет ових друштава кретао се од 100 до 130 милиона КМ годишње. Њихови нето резултати били су промјенљиви током анализираних периода и кретали су се од губитака у 2015. и 2016. години (најнижи резултат износио је -3,3 милиона КМ у 2015. години), до добитака у посљедње двије године (највиша нето добит остварена је у 2017. години и износила је пет милиона КМ). Просјечна стопа добити кретала се око 0,9% на годишњем нивоу. Будући да и у овом подсектору постоје 2–3 доминантна друштва, од њихових резултата практично зависе резултати читавог сектора.

Производњом сладоледа и других замрзнутих смјеса баве се три друштва, чији је просјечни приход у посматраном периоду био око 250 хиљада КМ, а просјечан резултат -20 хиљада КМ (стопа добити је негативна и износи око -8% годишње). Овај подсектор пословао је позитивно само у 2014. години, када се овом дјелатношћу бавило само једно друштво. Показатељи финансијског положаја били су такође незадовољавајући и знатно лошији од просјека читавог сектора.

Број друштава која се баве производњом млинских производа у посматраном периоду кретао се од 34 до 28 у 2018. години. Иако је њихова краткорочна ликвидност била на нивоу секторског просјека, финансијска стабилност и солвентност били су нешто бољи од просјека. Учешће дугова у укупним изворима кретало се од 60 до 50%, а покриће камата из редовног пословања је обезбијеђено, иако на нижем нивоу (од 1,4 до 3,4) у односу на просјек читавог сектора. Интересантно је примјетити да су укупни приходи ових друштава расли до 2017. године (од 82 до 93 милиона КМ), да би потом

нагло пали у 2018. години (за 17 милиона КМ). Овај подсектор пословао је позитивно само у 2016. години (нето добит износила је два милиона КМ), а током осталих година негативно. Најнижи резултат остварен је у 2017. години и износио је –1,7 милиона КМ. Може се рећи да је за губитке читавог сектора највише заслужно једно велико привредно друштво које генерише преко 50% укупних губитака (чак 70% у 2018. години).

Три привредна друштва регистрована су за производњу скроба и производа од скроба. Показатељи финансијског положаја ових друштава били су бољи од секторског просјека током прве четири године, посебно у 2016. и 2017. години, када су били изузетно добри (убрзана ликвидност до 12,3; текућа ликвидност до 14,1; задуженост 20–30%; солвентност до 18,2), да би у 2018. дошло до њиховог наглог пада на ниво испод просјека читавог сектора. Овај подсектор забиљежио је најприје раст прихода током прве три године анализираниог периода. Највећи промет остварен је у 2016. години и износио је 33 милиона КМ, након чега је услиједио пад укупних прихода. Промет у 2018. години пао је чак за 21 милион КМ и износио је најнижих 12,4 милиона КМ, а резултат је био негативан (–3,9 милиона КМ). Најбољи резултат остварен је у поменутој 2016. години и износио је 2,3 милиона КМ. Просјечна стопа добити кретала се око 2,4%.

Број привредних друштава која се баве производњом хљеба, свјежих пецива и колача био је константан – 52 друштва (од тога су двије задруге). Показатељи финансијске равнотеже ових друштава варирали су око секторског просјека током читавог периода. Само су показатељи покрића камата и солвентност били на нешто вишем нивоу у односу на просјек читавог сектора прехранбене индустрије. Укупан промет (приход) ових друштава растао је током периода и кретао се од 66 милиона КМ у 2014. години до 98 милиона КМ у 2018. години. У просјеку је износио 1,5 милиона КМ по друштву годишње. Овај позитиван тренд пратили су и резултати пословања, који су износили у просјеку 5,2 милиона КМ годишње (8,6 милиона КМ у 2018. години), док је просјечна стопа добити била 6,5%. Иако се 52 привредна друштва баве овом дјелатношћу, само четири друштва генеришу преко 70% укупног промета и добитака.

Број друштава која се баве производњом двопека и кекса, трајних пецива и колача смањио се са четири на два на крају анализираниог периода, али су њихови промети и резултати расли. Укупан приход кретао се од 19 до 23 милиона КМ, а просјечна добит износила је 950 хиљада КМ (стопа добити у просјеку 4,4%). Показатељи финансијског положаја током читавог периода били су изнад секторског просјека (показујући тренд побољшања), изузев покрића камата које је у 2016. и 2017. било негативно. Практично се ради о

једном великом привредном друштву које генерише већину промета и укупне добитке.

Производњом макарона, резанаца, кускуса и сличних производа од брашна бави се седам привредних друштава. Показатељи краткорочне ликвидности крећу се углавном око секторског просјека и показују тренд погоршања (убрзана ликвидност од 0,9 до 0,5; текућа ликвидност од 1,3 до 0,8), али је дугорочна финансијска стабилности на нешто вишем нивоу (од 0,8 до 0,6). Задуженост је варирала од 50 до 80%, али је степен покрића камата на нижем нивоу у односу на просјек читавог сектора. Укупан промет ових друштава смањен је током посматраног периода и кретао се од 3,2 милиона КМ у 2014. години до 1,6 милиона КМ у 2018. години. Њихови резултати варирали су од губитака (–42 хиљаде КМ у 2015. години) до добитака (40 хиљада КМ у 2014. години). Просјечна стопа добити кретала се око 0,2%. Од укупно седам друштава, два су заслужна за преко 90% промета и резултата пословања.

Производњом шећера бави се само једно друштво које је престало да ради и налази се у поступку стечаја. Ову ситуацију потврђују и лоши показатељи, како финансијског тако и приносног положаја. Највећи губитак остварен је у 2014. години, када је износио 6,5 милиона КМ.

Број друштава која се баве производњом какаоа, чоколаде и производа од шећера смањен је са шест на четири, а овај тренд пратили су укупан промет и резултати овог подсектора. Изузев степена покрића камата, који је релативно повољан током посљедње три године, сви остали показатељи финансијског положаја у просјеку су лошији од просјека читавог сектора. Укупни приходи смањени су са 109 на 75 милиона КМ у 2018. години, а нето резултати са 14 милиона КМ (добитак) у 2014. години на –6,9 милиона КМ (губитак) у 2018. години. Узрок пада резултата читавог сектора потиче од наглог погоршања у пословању једног друштва, које је ову посљедњу годину завршило са осам милиона КМ губитка. У овој дјелатности постоји једно доминантно друштво које генерише преко 75% укупних прихода и преко 90% укупних добитака.

Прерадом чаја и кафе бавило се 15–12 привредних друштава у анализираном периоду. Ова друштва имала су краткорочну и дугорочну ликвидност бољу од секторског просјека (убрзана ликвидност од 1,1 до 0,9; текућа ликвидност од 1,5 до 1,2; финансијска стабилност од 0,4 до 0,5). Учешће обавеза у укупним изворима финансирања више је од просјека (око 90%), али је позитиван степен покрића камата. Овај подсектор забиљежио је велике скокове и падове у укупном промету, који се кретао од 28,5 милиона КМ (у 2014. години), преко 61,7 милиона КМ (у 2015. години, што је највећи остварен промет), до 42 милиона КМ (у 2017. и 2018. години). Најнижи нето резултат остварен је у 2014. години и износио је –276 хиљада КМ, а највећи је био 2016. године, када је

досегао 3,2 милиона КМ. Просјечна стопа добити кретала се око 3,7% годишње. И овдје имамо једног лидера, чији укупни промет и добици чине преко 70% укупних прихода и позитивних резултата.

Постоје четири привредна друштва регистрована за производњу зачина и других додатака храни. Краткорочна и дугорочна ликвидност ових друштава боља је од секторског просјека. Задуженост је нешто већа (око 80%), али је покриће камата у свим годинама, изузев 2015. године, било позитивно, са трендом повећања. Њихов годишњи промет креће се од 1,1 до 2,3 милиона КМ. Резултати пословања ових друштава позитивни су током читавог периода, а највећи су били у 2018. години (191 хиљада КМ). Просјечна стопа добити за читав анализирани период била је у просјеку 6,6%.

Производњом осталих прехранбених производа бави се седам привредних друштава. Показатељи ликвидности ових друштава бољи су од секторског просјека током читавог периода (убрзана ликвидност од 1,2 до 0,8; текућа ликвидност од 2,0 до 1,2). Степен задужености је релативно низак (30–50%), а покриће камата из редовног пословања позитивно и изнад просјека. Њихови укупни приходи кретали су се од 20 до 34 милиона КМ, при чему је промет двају највећих произвођача чинио преко 90% укупног промета читавог сектора. Већина друштава пословала је позитивно током читавог анализираног периода. Овај подсектор остварио је највећу нето добит у 2014. години, када је она износила 2,3 милиона КМ (а само једно од поменутих два друштва остварило је преко 85% ове добити), док се просјечна стопа добити кретала око 7,7% годишње.

Број друштава која се баве производњом готове хране за домаће животиње смањен је током посматраног периода са 31 на 28 (у 2018. години). Сви показатељи финансијског положаја, изузев степена покрића камата, нешто су виши у односу на просјек читавог сектора. Промет овог подсектора кретао се од 116 до 168 милиона КМ, а позитивно је пословао током читавог периода. Највећи нето добитак остварен је у 2018. години и износио је око четири милиона КМ. Просјечна стопа добити за читав анализирани период износила је 2,2% годишње. И поред већег броја друштава која се баве овом дјелатношћу, њих четири остварују преко 70% укупног промета и добитака.

Дјелатност дестиловања, пречишћавања и мијешања алкохолних пића биљежи највеће повећање у броју друштава – са пет на 11 (од тога су двије задруге). Иако су варирали, показатељи финансијског положаја ових друштава били су лошији од секторског просјека током читавог периода. Овај подсектор пословао је позитивно у свим годинама (добит у распону од 580 хиљада до 1,2 милиона КМ), осим у 2017. години, када је остварио губитак у износу од 3,2 милиона КМ. Укупан промет ових друштава кретао се од 11 до 28 милиона (у

2018. години), а просјечна стопа добити износила је 0,4%. Преко 90% укупног промета остварују два друштва, од којих је једно изузетно успјешно (његови добити чине преко 90% укупних добитака), а друго управо супротно (његови губици чине преко 90% укупних губитака).

Број друштава која се баве производњом вина од грожђа повећао се са 11 на 14. Њихови показатељи финансијске равнотеже били су промјенљиви током периода (убрзана ликвидност од 0,4 до 0,9; текућа ликвидност од 0,9 до 1,5; финансијска стабилност од 0,9 до 0,7). Учешће дугова у укупним изворима финансирања смањено је са 80% на 60%, а способност покрића камата из редовног пословања била је обезбијеђена. Овај подсектор пословао је позитивно током читавог анализираног периода, а приходи и резултати биљеже линеаран тренд раста. Укупни приходи кретали су се од три до 5,2 милиона КМ и износили су 380 хиљада КМ по друштву, на годишњем нивоу. Највећи добитак ова друштва остварила су у 2018. години и он је износио 1,2 милиона КМ, што је двоструко више него на почетку посматраног периода. С обзиром на то да је просјечна стопа добити ове дјелатности била 21,9%, могло би се рећи да се ради о најпрофитабилнијем сектору прехранбене индустрије. Као што је случај и са већином других дјелатности, и овдје имамо два лидера на тржишту чији промети и резултати чине око 80% укупних.

У подсектору производње пива појављују се два привредна друштва, али се у суштини ради о једном великом предузећу које носи 99% укупног промета и резултата читаве дјелатности. Сви показатељи финансијског положаја овог друштва виши су од секторског просјека (убрзана ликвидност од 0,6 до 1,9; текућа ликвидност од 1,0 до 2,3; финансијска стабилност од 0,5 до 0,9; солвентност преко два). Интересантно је примијетити да су се укупни приходи повећали током посматраног периода (од 45 до 47 милиона КМ), али су се нето резултати смањили – пали су са 6,4 милиона КМ у 2014. години, на 1,8 милиона КМ у 2018. години (што је смањење од 71% у односу на претходну годину). Разлог за ово је значајно повећање трошкова. Просјечна стопа добити износила је 11,6%.

Производњом освјежавајућих пића и производњом минералне воде и др. бави се 19 друштава. Показатељи финансијске равнотеже (краткорочне и дугорочне ликвидности) током посматраног периода били су нешто лошији од просјека читавог прехранбеног сектора, као и задуженост која се кретала око 90%. Ипак, показатељ покрића камата из редовног пословања био је позитиван и већи од секторског просјека (изузев у 2018. години). Овај подсектор пословао је позитивно током читавог анализираног периода, а приходи и резултати биљеже сталан тренд раста. Укупни приходи кретали су се од 26 до 43 милиона КМ и износили су у просјеку 2,1 милион КМ по

друштву, на годишњем нивоу. У 2018. години ова друштва остварила су највећи добитак и он је износио 3,7 милиона КМ, што је пет пута више него на почетку посматраног периода. Просјечна стопа добити износила је 7,2% на годишњем нивоу. Већина друштава овог подсектора пословала је позитивно током читавог периода, али је међу њима један лидер чији промет чини преко 70% укупних прихода, а добит око 80% укупних добитака читаве дјелатности (стопа добити 10,3%).

Број друштава која се баве производњом дуванских производа смањен је са седам на четири, у 2018. години. Сви показатељи финансијског положаја ових друштава били су значајно лошији од секторских просјека током читавог периода. Поред остале прераде и конзервисања воћа и поврћа, само је још овај подсектор прехранбене индустрије негативно пословао током читавог периода. Највећи губитак остварен је у 2014. години (11,5 милиона КМ), а најмањи у 2017. години (4,6 милиона КМ). Просјечан промет ових друштава, у посматраном периоду, кретао се око 22,5 милиона КМ годишње, а просјечна стопа добити била је негативна и износила је око -28%. Неповољни резултати једног друштва, који чине 99% губитака читавог подсектора, одражавају се на читаву дјелатност.

У Таб. 3.5. приказани су показатељи финансијског положаја (убрзана и текућа ликвидност, финансијска стабилност, задуженост, степен покрића камата и солвентност) и финансијског успјеха (укупни приходи и укупни расходи, нето резултат, принос на укупну имовину и принос на властити капитал) за сваки подсектор прехранбене индустрије у периоду од 2014. до 2018. године.

Таб. 3.5. Финансијски показатељи прехранбених друштава у РС (2014–2018)
 Table 3.5. Financial indicators of the food industry companies in RS (2014–2018)

Година	Показатељи финансијског пловаја и финансијског улога	Показатељи финансијског пловаја и финансијског улога								
		1	2	3	4	5	6	7	8	9
2014	Убрзана ликвидност	0.4	1.2	0.6	0.6	345.0	0.7	0.5	0.6	0.6
	Текућа ликвидност	0.8	1.7	0.8	1.4	346.0	1.2	0.8	0.6	0.9
	Финансијска стабилност	1.0	0.3	1.0	0.8	0.5	0.7	1.0	1.0	1.0
	Задуженост	0.7	0.7	0.8	0.7	0.2	0.9	0.9	1.0	0.9
	Покриће камата	4.9		1.3	2.0		11.2	1.0	0.0	0.7
	Солвентност	1.4	1.6	1.3	1.5	722.6	1.1	1.1	1.0	1.1
	Укупно приходи	29,666,938	3,460,085	153,923,923	22,897,809	11	6,817,813	49,728,859	799,915	103,419,504
	Укупни расходи	30,512,219	3,369,271	151,800,976	22,657,140	15,835	6,088,095	53,736,994	704,827	103,063,520
	Него резултат	-956,522	81,068	1,918,664	205,614	-15,824	671,456	-4,215,314	27,664	156,255
	ROA	-1%	11%	3%	5%	0%	2%	-1%	-1%	1%
ROE	22%	37%	4%	3%	0%	19%	8%	36%	7%	
2015	Убрзана ликвидност	0.7	3.5	0.5	0.4	0.8	0.3	0.4	0.0	0.6
	Текућа ликвидност	1.0	6.3	1.0	1.1	1.3	0.9	0.8	0.0	0.9
	Финансијска стабилност	0.9	0.7	0.8	0.8	0.8	1.7	0.9	0.0	1.0
	Задуженост	0.8	0.6	0.7	0.7	0.4	0.9	0.8	0.0	0.6
	Покриће камата	3.1	200.1	1.4	1.3	1,781.2	4.2	0.0	0.0	1.1
	Солвентност	1.2	3	1.3	1.5	3.0	1.1	1.2	0.0	1.5
	Укупно приходи	29,905,432	7,175,154	166,242,655	22,662,252	46,873,635	8,258,525	53,812,675	0	100,279,054
	Укупни расходи	28,354,863	7,077,455	163,163,880	22,387,151	46,099,946	6,930,201	56,761,076	0	102,934,936
	Него резултат	1,418,192	90,264	2,470,206	248,678	370,731	1,215,326	-3,164,819	0	-3,330,382
	ROA	4%	15%	1%	3%	6%	4%	0%	0%	0%
ROE	19%	130%	9%	4%	1%	11%	11%	0%	6%	
2016	Убрзана ликвидност	0.7	1.5	0.5	0.2	1.1	0.7	0.4	0.0	0.5
	Текућа ликвидност	0.8	2.1	0.9	1.0	1.4	2.0	0.9	0.0	0.7
	Финансијска стабилност	1.1	0.3	0.9	0.9	0.8	0.5	0.9	0.0	1.1
	Задуженост	1	0.6	0.8	0.8	0.4	0.9	0.8	0.0	0.8
	Покриће камата	3.1	1781.2	2.8	1.9	8,200.8	20.7	1.1	0.0	4.0
	Солвентност	1	2.2	1.2	1.3	2.8	1.1	1.2	0.0	1.3
	Укупно приходи	32,597,685	6,607,857	173,992,034	32,925,228	50,430,744	8,225,138	54,671,151	0	103,374,584
	Укупни расходи	31,679,086	6,481,034	170,915,356	32,371,586	46,407,089	6,747,872	60,302,152	0	103,621,073
	Него резултат	795,768	114,078	2,605,449	482,973	3,324,800	1,338,195	-5,855,786	0	-1,261,316
	ROA	5%	13%	2%	4%	12%	9%	0%	0%	5%
ROE	16%	48%	9%	11%	7%	28%	15%	0%	1%	
2017	Убрзана ликвидност	0.7	0.9	0.5	0.3	0.7	3.3	0.6	0.0	0.4
	Текућа ликвидност	1	1.2	1.0	1.1	1.0	5.4	0.9	0.0	0.7
	Финансијска стабилност	0.8	0.4	0.9	0.9	0.9	0.4	0.9	0.0	1.1
	Задуженост	0.8	0.8	0.8	0.6	0.5	0.5	0.8	0.0	0.8
	Покриће камата	7.4		2.6	5.6	3,080.5	-102.8	1.0	0.0	4.5
	Солвентност	1.3	1.2	1.2	1.6	2.2	5.8	1.3	0.0	1.3
	Укупно приходи	62,815,521	7,489,682	173,874,545	33,809,100	54,987,348	9,023,477	42,666,469	0	112,958,032
	Укупни расходи	61,262,919	7,324,149	164,813,086	32,127,975	50,534,736	7,538,144	46,719,311	0	107,091,990
	Него резултат	1,430,616	159,019	8,135,210	1,505,735	3,382,854	1,334,519	-4,302,538	0	4,974,691
	ROA	8%	11%	3%	3%	11%	6%	0%	0%	6%
ROE	18%	62%	12%	22%	-3%	26%	10%	0%	11%	
2018	Убрзана ликвидност	0.9	1	0.4	0.5	1.0	2.8	0.7	0.0	0.5
	Текућа ликвидност	1.6	1.3	1.0	1.1	1.1	6.7	1.1	0.0	0.6
	Финансијска стабилност	0.8	0.8	0.9	0.8	1.0	0.4	0.8	0.0	1.1
	Задуженост	0.6	0.8	0.8	0.7	0.5	0.5	0.7	0.0	0.8
	Покриће камата	15.7	275.0	1.0	2.0	3,972.0		1.2	0.0	2.0
	Солвентност	1.6	1.3	1.3	1.5	2.2	8.5	1.3	0.0	1.3
	Укупно приходи	63,694,418	7,729,783	175,357,977	32,003,026	57,410,938	9,576,661	46,964,746	0	132,925,772
	Укупни расходи	61,781,831	7,460,473	175,161,233	30,327,105	53,297,623	7,627,907	50,180,320	0	127,624,054
	Него резултат	1,736,250	243,891	-525,903	1,503,730	3,311,252	1,751,201	-3,466,621	0	4,202,372
	ROA	13%	29%	1%	9%	11%	5%	0%	0%	0%
ROE	20%	90%	5%	41%	-5%	25%	11%	0%	11%	

Стојановић Т (2024) Анализа финансијског положаја и успјешности привредних ...

Година	Показатељи финансијског положаја и финансијског успјеха																		
		10	11	12	13	14	15	16	17	18									
2014	Убрзана ликвидност	0.0	0.6	1.0	0.7	0.9	0.9	0.1	0.4	1.1									
	Текућа ликвидност	0.4	1.2	1.3	0.9	1.3	1.3	0.2	0.8	1.5									
	Финансијска стабилност	1.6	0.8	0.8	0.9	0.9	0.9	3.3	1.0	0.4									
	Задуженост	0.5	0.6	0.2	0.7	0.6	0.5	0.7	0.8	0.9									
	Покриће камата	-485.8	2.6	133,005.9	3.1	29.4	5.3	-10,290.4	-0.7	5.6									
	Солвентност	2.0	1.7	4.4	1.5	2.4	2.1	1.5	1.2	1.2									
	Укупно приходи	245,926	81,964,855	18,645,578	66,424,132	19,678,419	3,255,003	200,410	102,658,970	28,580,096									
	Укупни расходи	236,564	82,878,831	16,192,231	61,839,564	18,842,458	3,203,948	6,647,904	88,688,069	28,812,266									
	Нето резултат	9,362	-1,027,505	2,136,614	4,264,552	780,179	39,768	-6,447,494	14,020,819	-275,577									
	ROA	-13%	1%	53%	4%	1%	2%	-7%	-1%	3%									
ROE	3%	2%	66%	10%	4%	2%	-85%	-1%	11%										
2015	Убрзана ликвидност	0.0	0.6	0.9	0.7	1.0	0.8	0.2	0.4	1.1									
	Текућа ликвидност	0.1	1.2	1.3	0.9	1.3	1.1	0.3	0.5	1.3									
	Финансијска стабилност	0.7	0.7	0.9	1.0	0.9	0.8	3.1	1.3	0.4									
	Задуженост	0.7	0.6	0.3	0.6	0.3	0.7	0.8	0.8	1.0									
	Покриће камата	-484.9	3.4	10,659.4	3.4	6.3	-0.6	-1,760.2	-2.2	4.2									
	Солвентност	1.3	1.7	3.8	1.6	2.9	1.3	1.2	1.3	1.1									
	Укупно приходи	332,243	81,380,260	20,182,478	74,497,856	21,087,237	2,218,393	325,379	109,941,794	61,756,216									
	Укупни расходи	365,143	82,140,894	17,559,818	72,371,091	20,353,622	2,254,691	2,090,263	99,882,418	60,948,389									
	Нето резултат	-32,900	-993,195	2,360,922	1,804,847	733,615	-41,777	-1,764,884	10,109,294	670,120									
	ROA	-59%	2%	49%	3%	1%	-2%	-5%	-7%	6%									
ROE	-6%	5%	65%	11%	1%	-2%	-30%	-12%	12%										
2016	Убрзана ликвидност	0.1	0.6	7.4	0.6	1.0	0.7	0.2	0.4	0.9									
	Текућа ликвидност	0.1	1.3	8.8	0.9	2.0	1.0	0.2	0.4	1.3									
	Финансијска стабилност	0.7	0.7	0.7	0.9	0.8	0.8	3.9	1.3	0.5									
	Задуженост	1.0	0.5	0.1	0.6	0.3	0.8	0.8	0.8	0.9									
	Покриће камата	-13.7	1.4	20,589.4	1.2	-1.1	1.1		58.2	10.6									
	Солвентност	0.5	1.8	15.0	1.6	3.7	1.3	1.2	1.2	1.1									
	Укупно приходи	326,443	91,476,288	33,486,787	74,437,678	22,714,148	2,291,145	74,441	88,086,132	55,540,714									
	Укупни расходи	362,210	89,136,381	31,807,570	68,082,336	21,578,707	2,318,167	1,542,971	85,704,580	51,847,914									
	Нето резултат	-35,767	2,026,596	1,516,637	6,117,707	982,292	-33,480	-1,468,530	2,422,974	3,262,680									
	ROA	-42%	1%	35%	1%	-2%	0%	-4%	3%	2%									
ROE	-2%	3%	32%	9%	-4%	0%	-34%	5%	9%										
2017	Убрзана ликвидност	0.1	0.6	12.3	0.7	1.9	0.6	0.2	0.5	0.9									
	Текућа ликвидност	0.1	1.1	14.1	1.0	2.2	0.7	0.2	0.7	1.3									
	Финансијска стабилност	0.7	0.7	0.6	0.9	0.6	0.6	4.7	1.0	0.4									
	Задуженост	1.0	0.5	0.1	0.6	0.3	0.7	0.9	0.6	0.7									
	Покриће камата	-27.0	2.4	47,329.9	4.8	-700.5	2.1	-103,777.1	25.2	40.2									
	Солвентност	0.4	1.9	18.2	1.7	3.6	1.3	1.1	1.6	1.4									
	Укупно приходи	155,256	93,017,784	21,915,461	85,475,855	23,233,324	1,581,486	14,413	81,099,121	42,177,345									
	Укупни расходи	182,488	94,545,519	21,270,559	79,829,377	22,076,829	1,548,160	1,256,737	77,803,261	39,682,450									
	Нето резултат	-27,232	-1,739,152	473,019	5,222,635	993,697	29,861	-1,242,324	2,878,781	2,191,055									
	ROA	-24%	2%	32%	3%	1%	0%	-5%	1%	13%									
ROE	0%	2%	27%	9%	1%	2%	-40%	3%	11%										
2018	Убрзана ликвидност	0.1	0.6	0.4	0.6	1.1	0.5	0.2	0.3	0.9									
	Текућа ликвидност	0.1	1.1	0.4	1.1	1.9	0.8	0.2	0.6	1.2									
	Финансијска стабилност	0.6	0.7	1.2	0.8	0.6	0.7	5.9	1.1	0.5									
	Задуженост	1.0	0.5	0.3	0.6	0.3	0.8	0.9	0.7	0.7									
	Покриће камата	4.6	2.0	-22.6	6.4	11.7	2.5	-7,842.1	136.6	66.6									
	Солвентност	0.4	1.7	2.9	1.7	3.6	1.3	1.1	1.5	1.5									
	Укупно приходи	199,482	75,731,967	12,442,105	97,745,190	22,428,678	1,652,120	32,492	75,446,055	42,060,612									
	Укупни расходи	212,072	76,484,483	16,243,557	88,447,285	20,982,280	1,619,395	1,123,222	81,972,374	39,151,647									
	Нето резултат	-12,590	-1,015,608	-3,903,072	8,663,626	1,302,649	24,724	-1,090,730	-6,899,219	2,561,248									
	ROA	-3%	1%	-4%	4%	-9%	-4%	-4%	1%	15%									
ROE	1%	3%	-8%	9%	-15%	0%	-54%	2%	26%										

Остојић А, Вашко Ж, Пржуљ Н (уредници) *Агроекономски аспекти одрживог ...*

Година	Показатељи финансијског положаја и финансијског услуга	Показатељи финансијског положаја и финансијског услуга																									
		19	20	21	22	23	24	25	26	27	ПРОСЈЕК / УКУПНО																
2014	Убрзана ликвидност	0.7	4.6	1.0	0.8	0.9	0.4	0.6	0.4	0.2	0.6																
	Текућа ликвидност	0.7	4.6	1.5	1.3	1.0	0.9	1.0	0.6	0.4	1.0																
	Финансијска стабилност	0.8	0.1	0.8	0.7	0.7	0.9	0.5	1.2	1.6	0.9																
	Задуженост	0.8	1.0	0.6	0.6	0.8	0.8	0.3	0.9	1.0	0.7																
	Покриће камата	2.4	7.9	10.1	3.1	16.0	3.4	6.1	1.3	3.1	3.1																
	Солвентност	1.2	1.0	1.9	108.0	1.3	1.3	1.9	1.1	1.0	1.4																
	Укупно приходи	1,112,956	0	20,944,228	116,700,750	11,828,280	1.0	44,827,754	25,984,288	10,780,295	924,546,798																
	Укупни расходи	1,050,387	74,746	18,469,953	112,607,336	11,162,159	44,827,534	38,409,705	25,198,928	22,249,024	953,340,484																
	Нето резултат	55,849	-74,746	2,304,806	3,567,588	584,031	0	6,418,049	739,783	-11,470,622	13,498,517																
	ROA	9%	-3%	4%	6%	0%	1%	135%	1%	-1%	1%																
ROE	51%		1%	12%	30%	10%	144%	6%	-34%	8%																	
2015	Убрзана ликвидност	0.8	0.0	1.2	0.7	0.2	0.7	1.0	0.6	0.2	0.6																
	Текућа ликвидност	0.8	0.0	1.5	1.2	0.9	1.2	1.4	1.0	0.5	1.0																
	Финансијска стабилност	0.4	0.0	0.9	0.7	1.0	0.9	0.4	0.7	1.2	0.8																
	Задуженост	0.9	0.0	0.4	0.6	0.6	0.6	0.2	0.9	0.9	0.6																
	Покриће камата	-7.5	0.0	9.7	2.5	5.4	476.6	8.1	28.7	-833.5	3.1																
	Солвентност	1.1	0.0	2.5	1.7	1.6	1.6	2.1	1.2	1.1	1.3																
	Укупно приходи	1,990,427	0	19,677,308	168,593,828	13,040,795	4,194,537	46,272,807	33,910,385	33,382,245	1,127,993,570																
	Укупни расходи	1,914,627	0	17,976,022	164,210,128	122,671	3,627,241	39,932,512	31,572,572	38,007,810	1,088,678,954																
	Нето резултат	73,295	0	1,663,585	3,884,897	1,000,448	836,368	6,216,927	2,071,123	-4,658,153	23,252,728																
	ROA	6%	0%	8%	4%	3%	1%	35%	4%	-2%	3%																
ROE	15%	0%	18%	11%	61%	3%	38%	20%	42%	11%																	
2016	Убрзана ликвидност	0.8	0.0	1.0	0.5	0.2	0.6	1.6	0.6	0.4	0.6																
	Текућа ликвидност	0.9	0.0	2.0	1.2	1.0	1.5	2.1	0.8	0.5	1.0																
	Финансијска стабилност	0.8	0.0	0.8	0.8	1.2	0.7	0.4	0.7	1.7	0.8																
	Задуженост	0.8	0.0	0.3	0.6	0.9	0.5	0.2	0.8	0.9	0.8																
	Покриће камата	17.0	0.0	8.9	2.7	6.1	21.6	17.4	14.2	-665.6	3.6																
	Солвентност	1.3	0.0	3.2	1.6	1.1	1.8	3.1	1.2	1.0	1.3																
	Укупно приходи	1,914,267	0	20,834,036	161,474,881	18,235,526	4,656,393	46,500,174	34,499,386	34,499,386	1,153,872,246																
	Укупни расходи	1,740,372	0	18,869,944	158,710,869	17,278,974	3,493,880	39,460,680	35,247,430	39,448,723	1,125,156,956																
	Нето резултат	171,440	0	1,904,436	2,226,766	857,026	1,051,206	6,139,109	3,131,462	-4,950,326	26,866,389																
	ROA	9%	0%	4%	4%	4%	2%	-16%	3%	-2%	2%																
ROE	17%	0%	11%	6%	54%	7%	-15%	15%	-4%	7%																	
2017	Убрзана ликвидност	0.9	0.0	0.9	0.6	0.2	0.9	1.3	0.6	0.3	0.6																
	Текућа ликвидност	0.9	0.0	1.2	1.1	0.6	1.1	1.9	0.7	1.1	1.0																
	Финансијска стабилност	0.1	0.0	1.0	0.8	0.7	0.7	1.5	1.1	0.5	0.7																
	Задуженост	0.8	0.0	0.5	0.6	1.0	0.5	0.5	0.7	0.6	0.6																
	Покриће камата	20.2	0.0	18.4	2.7	1.7	10.1	22.9	9.1	-165.9	3.6																
	Солвентност	1.2	0.0	2.9	1.5	1.0	1.8	2.7	1.4	1.6	1.4																
	Укупно приходи	2,253,587	0	34,612,944	140,906,602	19,570,628	4,791,365	47,823,436	40,765,526	30,331,817	1,167,350,124																
	Укупни расходи	2,116,830	0	32,196,877	138,269,227	22,707,655	3,648,165	40,410,997	37,284,497	34,943,221	1,127,185,159																
	Нето резултат	119,021	0	2,215,988	2,245,703	-3,228,125	1,046,981	6,289,907	3,274,756	-4,638,431	32,726,246																
	ROA	19%	0%	8%	4%	-6%	0%	20%	1%	-7%	3%																
ROE	15%	0%	24%	4%	31%	3%	54%	5%	36%	10%																	
2018	Убрзана ликвидност	1.1	0.0	0.8	0.6	0.2	0.5	1.9	0.6	0.3	0.6																
	Текућа ликвидност	1.1	0.0	1.2	1.2	0.8	0.9	2.3	0.7	0.7	1.1																
	Финансијска стабилност	0.1	0.0	1.0	0.7	1.1	0.7	0.9	1.0	0.5	0.8																
	Задуженост	0.8	0.0	0.5	0.7	0.9	0.6	0.5	0.9	0.8	0.7																
	Покриће камата	46.6	0.0	7.1	2.9	11.0	25.7	5.5	1.3	-23.0	3.8																
	Солвентност	1.3	0.0	3.5	1.5	1.1	1.8	2.0	1.1	0.9	1.5																
	Укупно приходи	1,945,295	0	34,421,261	142,434,379	28,036,497	5,266,755	47,109,799	43,288,052	4,251,275	1,160,155,335																
	Укупни расходи	1,736,856	0	32,259,480	137,852,271	26,449,452	3,918,626	44,572,871	39,147,404	10,617,965	1,136,251,786																
	Нето резултат	191,313	0	1,920,177	4,076,301	1,171,445	1,210,964	1,836,851	3,720,041	-6,370,160	16,144,132																
	ROA	6%	0%	8%	4%	3%	-1%	16%	0%	-7%	1%																
ROE	13%	0%	9%	5%	72%	10%	29%	13%	-4%	9%																	

3.4.4. Кретање и број запослених по подсекторима прехранбене индустрије

Број запослених у сектору прехранбене индустрије повећавао се до 2016. године, а након тога, 2017–2018. године, смањио се за 930 радника (Таб. 3.6). Ипак, гледајући читав период, број запослених на крају 2018. године већи је за 8,7% него на крају 2014. године.

Таб. 3.6. Број запослених код привредних друштава прехранбеног сектора у РС (2014–2018)

Table 3.6. Number of employees in the food industry companies in RS (2014–2018)

Прехранбена индустрија	Број запослених				
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Прерада и конзервисање меса	139	90	93	147	147
Прерада и конзервисање меса перади	14	14	13	10	8
Производња производа од меса и меса перади	821	917	979	826	851
Прерада и конзервисање рибе, љускара и мекушаца	170	273	319	371	385
Прерада и конзервисање кромпира	0	274	302	293	270
Производња сокова од воћа и поврћа	71	74	82	81	79
Остала прерада и конзервисање воћа и поврћа	361	364	427	385	338
Производња млијека, млијечних производа и сира	379	407	435	480	511
Производња сладоледа и других замрзнутих смјеса	10	11	17	15	19
Производња млинских производа	573	599	626	628	562
Производња скроба и производа од скроба	164	172	185	186	175
Производња хљеба, свјежих пецива и колача	1.046	1.264	1.387	902	975
Производња двопека и кекса; производња трајних пецива и колача	365	387	372	381	377
Производња макарона, резанаца, кускуса и сличних производа од брашна	72	48	49	27	29
Производња шећера	0	66	18	17	8
Производња какаоа, чоколаде и производа од шећера	542	516	541	525	516

Прехрамбена индустрија	Број запослених				
	2014.	2015.	2016.	2017.	2018.
Прерада чаја и кафе	130	150	144	107	114
Производња зачина и других додатака храни	20	11	20	19	16
Производња осталих прехранбених производа, д. н.	190	201	214	299	285
Производња готове хране за домаће животиње	474	615	630	518	542
Дестиловање, пречишћавање и мијешање алкохолних пића	80	91	104	102	113
Производња вина од грожђа	35	41	49	55	51
Производња пива	242	241	248	264	279
Производња освежавајућих пића; производња минералне воде и др.	255	283	316	322	313
Производња дуванских производа	321	391	397	312	74
Укупно	6.476	7.499	7.967	7.272	7.037

Највеће релативно повећање броја запослених било је у подсекторима: прерада и конзервисање рибе, производња сладоледа, производња вина и производња осталих прехранбених производа. Међутим, највеће апсолутно повећање запослених остварено је у подсекторима прераде и конзервисања рибе и прераде и конзервисања кромпира. Највеће релативно смањење броја запослених било је у подсекторима: производња дуванских производа, производња макарона, резанаца и сличних производа од брашна и производња производа од меса и меса перади. Апсолутно највеће смањење радника било је код привредних друштава која се баве производњом дуванских производа, производњом хљеба и производњом макарона, резанаца и сличних производа од брашна.

Иако су и укупни приходи и број запослених варирали, продуктивност сектора мјерена оствареним приходом по запосленом расла је у свим годинама, осим у 2016. години (посљедица значајнијег повећања броја запослених уз остварене приходе сличне онима у претходној и наредној години).

3.5. Закључак

Иако међу пољопривредним и прехрамбеним друштвима има оних која имају веома добар финансијски положај, уколико се сваки од сектора посматра као једна засебна цјелина, очигледно је да већина привредних друштава, и из пољопривредног и из прехрамбеног сектора, има финансијски положај на граници између прихватљивог и лошег. Коефицијент убрзане ликвидности креће се од 0,5 до 0,6, што значи да су текуће обавезе само половично покривене краткорочним ликвидним средствима. Ликвидност је била нешто боља када се узму у обзир залихе, али и даље нижа од прихватљиве. Иако је показатељ дугорочне финансијске равнотеже, коефицијент стабилности, био нешто бољи код прехрамбеног сектора, он је током посматраног периода углавном варирао око један и зависио од тога да ли су залихе укључене у дугорочно везану имовину или не. На основу овога можемо закључити да су залихе веома важан фактор управљања и дугорочном и краткорочном финансијском равнотежом, тј. и стабилношћу и ликвидношћу.

Када је ријеч о степену задужености, видимо да 60–70% укупних извора отпада на обавезе. Код неких привредних друштава то не би морао да буде проблем, али у случају пољопривредних и прехрамбених произвођача, чија је стопа поврата на укупну имовину на веома ниском нивоу, ово указује на утицај негативног финансијског леврица. Негативан финансијски левриц постоји када је принос на укупну имовину нижи од просјечних каматних стопа на кредите, тако да у оваквим условима сваки вид задуживања води у све лошији финансијски и приносни положај. Чињеница да је степен покрића камата релативно висок (код оба сектора), заправо само указује на ниске трошкове камата и потврђује чињеницу да кредити, посебно они дугорочни, нису расположиви као извори финансирања већини друштава из сектора пољопривреде и прехране (посебно пољопривреде, гдје дугорочне обавезе чине у просјеку свега 20% укупних обавеза).

Када је ријеч о приносном положају, већ смо поменули ниске стопе приноса на укупну имовину (0% код пољопривредних и 1–3% код прехрамбених друштава). Принос на властити капитал виши је код оба сектора (2–5% код пољопривредних друштава и 7–11% код прехрамбених произвођача), што може указивати и на низак ниво властитог капитала у укупним изворима финансирања. Уколико профитабилност посматрамо са аспекта оствареног нето резултата у билансу успјеха, можемо запазити да се овај резултат за пољопривредни сектор кретао од –14,7 милиона КМ губитка у 2015. години до 12,4 милиона КМ добитка у 2018. години. Прехрамбена индустрија биљежила је нето добитке на нивоу читавог сектора, током читавог периода. Интересантно је примјетити да је највећи резултат остварен у 2017. години – 32,7 милиона КМ

(када је био готово седам пута већи него код сектора пољопривреде), а да је у 2018. години пао чак на 12,3 милиона КМ (након четири године позитивног тренда раста).

Међутим, овдје не треба заборавити на специфичност пољопривреде у односу на остале привредне гране. Када се говори о профитабилности и свеукупној успјешности пољопривредне дјелатности, неке карактеристике свакако треба имати у виду, као што су: период вегетације у биљној производњи, сезонска природа пољопривредне производње, спор обрт капитала итд. Анализа је јасно показала да су пољопривредна друштва, која више зависе од ових специфичних фактора, подложнија финансијским изазовима и лошијим финансијским резултатима.

Све претходно поменуто указује на постојање проблема економске одрживости ових привредних дјелатности у цјелини, те захтјева за увођењем технолошких, организационих и других управљачких мјера на нивоу самих друштава, али и систематских мјера за отклањање узрока оваквог положаја и јачање како финансијског тако и цјелокупног економског положаја пољопривредне и прехранбене дјелатности. Интерна рјешења за побољшање финансијског положаја треба тражити у реструктурирању средстава и извора средстава, како би се обезбиједила њихова рочна усклађеност, а самим тим и ликвидност, чему би највише допринијело прибављање дугорочног и јефтинијег капитала путем докапитализације. Када је ријеч о системским мјерама, оно што би свакако позитивно утицало на јачање финансијског положаја ових сектора, а посебно пољопривредног, јесте: увођење терминске трговине у пољопривреди, чиме би се повећала контрола ризика и приноса, те обезбиједили повољнији извори финансирања у односу на кредите банака, повећање субвенција, укључујући и субвенционисање кредита од стране државе, већа доступност дугорочних кредита, те подстицаји за повећање инвестирања и заједничка улагања.

Литература

- Вашко Ж, Остојић А, Роквић Г, Дринић Љ, Мрдаљ В, Фигурек А, Брковић Д (2016) Пољопривреда и рурални развој у Републици Српској до 2020. године. Пољопривредни факултет, Бања Лука, стр. 186–194
- Јакшић Д, Вуковић Б, Мијић К (2011) Анализа финансијског положаја пољопривредних предузећа у Републици Србији. Економика пољопривреде 58(1):81–90
- Микеревић Д (2009) Финансијски менаџмент. Економски факултет, ФИНРАР, Бања Лука

- Rodić J, Vukelić G, Andrić M, Lakićević M, Vuković B (2011) Analiza finansijskih izveštaja. Ekonomski fakultet, Podgorica, str. 121
- Stojanović T, Stojanović S (2015) Finansijska analiza položaja preduzeća iz poljoprivrednog sektora Republike Srpske. Agroznanje 16(4):549–557
- Stojanović T (2016) Financial position analysis of the RS's agricultural industry: Financial position analysis – A case study. Lambert Academic Publishing, Saarbrücken
- Stojanović T (2019) Comparative financial analysis of crop, livestock and mixed agricultural producers' profitability in the Republic of Srpska. VIII International Symposium on Agricultural Sciences „AgroReS 2019“, May 16–18, 2019, Trebinje, Bosnia and Herzegovina, Book of Proceedings, pp 131–141
- Tomić F, Krička T, Guberac V (2013) Kako unaprijediti hrvatsku poljoprivredu? 48. hrvatski i 8. međunarodni simpozij agronoma, 17–22. veljače, 2013, Dubrovnik, Hrvatska, Zbornik radova, str. 29–39
- FAO (1989) Food and Agriculture Organization in 1980. Food and Agriculture Organization, Rome, pp 65–70

The analysis of financial position and profitability of agricultural and food manufacturing companies

Tamara Stojanović

Summary

The analysis of financial position and profitability of companies is usually based on time and space comparison. The financial position is considered as status and relation between assets, liabilities and equity presented in the financial statement known as Balance Sheet. This financial statement is the source of basic financial position indicators such as: liquidity (acid test and current liquidity), financial stability, financial structure, interest coverage and solvency. Financial performance, i.e. profitability can be measured on the basis of Income Statement data, by using the indicators such as: revenues structure, profits (losses) and profitability ratios. In order to analyze financial position and profitability of agricultural and food producing companies in the Republic of Srpska, we have used the balance sheets and income statements of companies registered as legal entities from 2014-2018. The analysis covered 615 companies in average (330 companies in agricultural sector and 285 companies in food industry). Although among agricultural companies there are those who have good financial position, observing the whole sector as one entity, it is obvious that the majority of agricultural producers' financial position is somewhere between acceptable and weak (acid test – 0.5 in average; financial stability indicator above 1.0; 70% of financial sources relates to debts; solvency - only 1.4 in average). Such, rather unacceptable financial position is also confirmed by profitability indicators which lead to conclusion that the agricultural sector is not successful regarding the ability to provide returns on total assets (ROA is 0% in average during the whole period). However, the returns on equity are a little bit better (ROE from 2-5%), but they can also indicate the low level of equity in large number of agricultural companies. Food industry is in a similar situation relating to the financial position – the financial position of the majority of companies is between acceptable and weak (acid test – 0.6 in average; financial stability indicator – 0.8 in average; 70% of financial sources relates to debts; solvency - only 1.5 in average). However, their profitability indicators are much better than those of agricultural sector. Return on assets (ROA) was from 1-3%, while return on equity (ROE) varied between 7% and 11%. Nevertheless, the variations between individual companies are significant. Therefore some companies have extremely good indicators of financial position and profitability, while the majority of companies are not the position to achieve such results.

Key words: Financial position, profitability, results, agricultural sector, food industry